

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti

Katedra za češki jezik i književnost

Widian Zeitoun

**PRIJEVOD I TRANSLATOLOŠKA ANALIZA
IZABRANE PROZE PETRE SOUKUPOVE**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Dubravka Sesar

Komentor: dr. sc. Matija Ivačić

Zagreb, 2017.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad uključuje prijevod izabrane proze suvremene češke autorice Petre Soukupove, točnije prijevod pripovijetke *Nestao (Zmizel)* iz triptiha *Nestati (Zmizet)* na hrvatski jezik i translatološku analizu tog prijevoda. Prvi dio rada sastoji se od kratkog životopisa autorice, pregleda njezinog stvaralaštva i prijevoda navedene pripovijetke. Drugi dio rada posvećen je translatološkoj analizi temeljenoj na suvremenim teorijama prevođenja. Analiza se sastoji od kratkog osvrta na teorije prevođenja i proces prevođenja te izabranih problema koji su se pojavili u procesu prevođenja. Tematski je podijeljena na dva dijela: nepodudarne elemente kulture i jezične probleme. U okviru nepodudarnih elemenata kulture izdvojen je problem prevođenja hrane i pića te vlastitih imena i toponima. Među jezičnim problemima ističe se prevođenje općečeškog supstandarda kojemu je u radu posvećena posebna pozornost s obzirom na njegovu važnost u stvaralaštvu autorice te prevođenje frazema. Za izabrane probleme ponuđena su rješenja koja su popraćena obrazloženjima.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá překladem vybrané prózy současné české autorky Petry Soukupové, přesněji překladem povídky *Zmizel* z triptychu povídek *Zmizet* do chorvatštiny a translatologickou analýzou překládaného textu. První část práce sestává se z krátkého životopisu autorky a přehledu její tvorby a z překladu uvedené povídky. Druhá část práce se zabývá translatologickou analýzou vycházející ze současných teorií překladu. Analýza spočívá v krátkém přehledu teorií překladu, překladatelského procesu a vybraných problémů, které se objevily během překládání. Tematicky je rozdělena do dvou částí: neslučitelné prvky kultury a jazykové problémy. V rámci neslučitelných prvků kultury je kladen zvláštní důraz na problém překládání názvů jídel, pití, vlastních jmen a toponym. Z jazykových problémů je v práci věnována zvláštní pozornost překládání obecné češtiny, jejímu významu pro tvorbu autorky a problematice překladu frazémů. Pro vybrané problémy jsou nabízena řešení se zdůvodněním.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. PETRA SOUKUPOVÁ I PROZNI TRIPTIH <i>NESTATI</i>	5
3. PRIJEVOD	6
3.1. Prijevod pripovijetke <i>Nestati</i>	6
3.2. Original pripovijetke <i>Nestati</i>	27
4. ANALIZA PRIJEVODA	53
4.1. Nepodudarni elementi kulture	56
4.1.1. Hrana i piće	57
4.1.2. Vlastita imena i toponimi	58
4.2. Jezični problemi	59
4.2.1. Prevođenje općečeškog supstandarda	60
4.2.2. Prevođenje frazema i ustaljenih izraza	62
4.3. Kratki osvrt na prijevod u cjelini	64
5. ZAKLJUČAK	66
6. LITERATURA	68
6.1. Izvor	68
6.2. Sekundarna literatura	68
6.3. Elektronički izvori	70

1. UVOD

Književno prevođenje s razlogom slovi kao jedan od najtežih prevoditeljskih zadataka. Često se pitamo koji su to uvjeti koje prevoditelj mora ispuniti. Prevoditelj je u prvom redu čitatelj. On mora dobro poznavati i shvaćati autorovu namjeru, njegov stil i način izražavanja. Prevoditelj također mora misliti na čitatelje za koje tekst prevodi. Kada prevodimo neki tekst, poželjno je da poruku prenesemo što je vjernije moguće. Naravno, to nije uvijek lagan posao jer svaki jezik ima svoje posebnosti. Stoga je potrebno pronaći najbolja rješenja i ne prevoditi riječ za riječ. Važno je napomenuti da prevoditelj ne prenosi samo strukturu teksta već i učinak koji taj tekst kod čitatelja proizvodi. On prevodi, ali u određenom smislu također stvara novo djelo.

Petra Soukupová spisateljica je suvremene generacije čeških prozaika. Iza sebe još uvijek nema preveliki opus, ali ona djela koja je izdala jasno su označila njezinu književnu osobnost i stil pisanja te zainteresirala brojne čitatelje i kritičare. U svojim djelima najčešće pod povećalom promatra obiteljske i partnerske odnose.

Cilj ovog diplomskog rada prijevod je izabrane proze Petre Soukupove, točnije jednog ulomka iz pripovijetke *Nestao (Zmizel)* te translatološka analiza tog prijevoda. Razlog odabira upravo ove pripovijetke jest izazov za prevoditelja da prenese jezik infantilnog pripovjedača i da općečeški supstandard prilagodi hrvatskom jeziku. Rad je podijeljen na dva osnovna dijela. Prvi, praktični dio, odnosi se na prijevod navedene pripovijetke, a drugi, teorijski, izlaže translatološku analizu. Analiza prijevoda sastoji se od teorijske podloge i primjera koji prikazuju izazove i probleme koji su se pojavili tijekom prevođenja na lingvističkom i stilističkom planu. Brojne su poteškoće s kojima se prevoditelj susreće tijekom procesa prevođenja: reproduciranje stila autora, koji možda ne mora biti identičan, ali potrebno ga je prenijeti što je bolje moguće, obraćanje pažnje na načine i vremena u tekstu, lažne prijatelje i mnoge druge probleme. U našem radu izdvojit ćemo najveće i najzanimljivije probleme koji su se pojavili tijekom procesa prevođenja i vidjeti na koji su način riješeni. Prvo ćemo se upoznati s osnovnim karakteristikama autorice i njezinog djela, a potom se posvetiti prijevodu i komentirati probleme i rješenja koja smo odabrali.

2. PETRA SOUKUPOVÁ I PROZNI TRIPTIH *NESTATI*

Petra Soukupová (1982) pripadnica je mlađe generacije čeških pisaca. Završila je studij scenaristike i dramaturgije na poznatoj češkoj filmskoj akademiji FAMU u Pragu, gdje trenutačno živi i radi. Već je svojim prvijencem, romanom *Na more (K moři, 2007.)* zaokupila pažnju kritičara i publike, a za sljedeću knjigu koju je izdala, prozni triptih *Nestati (Zmizet, 2009.)*, nagrađena je prestižnom češkom književnom nagradom Magnesia Litera. U međuvremenu je izdala još dvije knjige za odrasle (*Marta v roce vetřelce, Pod sněhem*), jednu knjigu za djecu (*Bertík a čmuchadlo*) te nekoliko pripovijedaka, a radi i kao dramaturginja i scenaristica čeških televizijskih serija.

Soukupová se, kao što je već naznačeno, u svojim djelima bavi problematikom intimnih, obiteljskih i partnerskih odnosa. Njezin, uglavnom jednostavan i jasan jezik pun je općečeškog supstandarda, bez suviše ukrasa i prenesenih značenja. Te njezine jezične i stilske odlike, kao što su hladnoća i strogoća u pripovijedanju, nekada su predmet nezadovoljstva kritičara koji joj predbacuju da joj tekstovi previše nalikuju na scenarij, a premalo na književno djelo.¹

Obiteljski odnosi glavna su tema triptiha *Nestati*. Zbirka se sastoji od tri pripovijetke koje funkcioniraju kao samostalne priče, ali sve su povezane istom niti – motivom nestanka. U središtu radnje su životi i svakodnevnica običnih obitelji. Vremenska i mjesna ograničenja u drugome su planu. Pripovjedači događaje opisuju s određenim odmakom, bez vrednovanja, uplitanja u priču i komentiranja. Upravo je prijevod jedne od tri pripovijetke iz gore navedene zbirke odabran za temu ovog diplomskog rada. Riječ je o pripovijetci *Nestao (Zmizel)*. Pripovijetka je ispričana iz perspektive jednog dječaka, dakle u *ich*-formi, uz nekoliko intervencija pripovjedača u *er*-formi. Dječji pripovjedač sa sobom donosi jedan karakterističan jezik, razgovorni stil, zalihost i nabacane misli, dok pripovjedač u *er*-formi donosi objektivniji pogled na situaciju i nadopunjuje ono što čitatelj možda nije shvatio iz pripovijedanja u prvom licu. Tematika koju obrađuje nije nova ili rijetka, ali način na koji opisuje događaje, hladnoća u pripovijedanju te pesimističan ton Soukupovoj i zbirci *Nestati* daju posebnost. Ona je izvrstan je promatrač svakodnevnog života, a u kombinaciji s općečeškim supstandardom i strogim opisima stvara sirov, ali ujedno i vrlo emocionalan tekst.

---

¹ <http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet.html>

3. PRIJEVOD

3.1. Prijevod pripovijetke *Nestati*

SAD

Premda je kolovoz, ujutro je hladno i zrak već miriše na jesen. Naš grad je ravan ko daska, isto ko i sve oko njega, jedino planine koje se mogu vidjet samo kad je potpuno vedro, zimi bjelinom sjaje u daljinu, iako ovdje od snijega ni traga. Danas se sigurno mogu vidjet. Znam to čim se probudim, u sobi je hladno jer cijelu noć imam otvoren prozor. Počnem se smiješit. Čini mi se ko da se i vrijeme slaže s onim što sam naumio. Danas je dan za velike stvari, osjećam to.

Ustajem u sedam i deset, za doručak kakao i kruh s pekmezom, od jagode, ali kupljen, oni sjede za stolom i svako gleda svoja posla, on čita, a ona razmišlja i nije teško pretpostavit o čemu.

Onda se oblačim, polako, danas je sve dio obreda, još samo zatvorim obje torbe i ruksak, sve sam spakiro još prekjučer. Ponovno preletim pogledom cijelu sobu, tu nema više ničeg što bih još htio, al onda bacim pogled i na bratovu policu koju inače ne dotičem i uzmem preklopni nožić koji je jednom dobio od tate, uvijek sam mu na tom zavidio, a ipak ga se nisam usudio uzet, al evo, sad jesam. Sigurno će dobro doć.

Potpuno je prašnjav jer ga niko nije taknuo već godinama.

Nek životinjica ima prijatelja.

Zatim se vozimo autobusom na željeznički, on mi nosi jednu torbu, želi uzet i drugu, al ja ne dam, nosim je sam, i ruksak, i teško mi je, tak da pomalo šepam zato što je to jednostavno jako velik teret, a na to nisam naviko.

Kroz predvorje izađemo na prvi peron, torbe stavimo u vlak i onda svi troje stojimo, sunce sija i niko ne zna što da si više kažemo pa mi tata daje upute kak da se ponašam, a mama mi govori kak moram pazit na sebe i trudi se da ne zaplače, iako smo na to već davno navikli, svejedno se obojica malo stidimo, al to nas ni na koji način ne zbližava, to je samo nekakav blesav trenutak.

Ponovno ju uvjeravam da ćemo se stalno čuti i da ću pisati i što češće dolaziti doma, iako znam da neću, a ona se smiri i ponovno gleda kroz mene, znam da razmišlja o idućoj fotki.

Zatim moram ući u vlak, zagrlim ju i poljubim, s njim se rukujem, možda se punu stotinku sekunde gledamo u oči, a možda i ne, uđem, u prolazu otvaram prozor i gledamo se još punih pet minuta prije nego vlak krene, malo mahanja dok se ne izgube iz vida i onda idem sjesti u kupe sa svojim stvarima i sjedim sam, namjerno sam reko da ću ići rano ujutro kak bi vlak bio prazan i tak je i bilo.

Sjedim i gledam kroz prozor, a okolo promiče krajolik i lijepo mi je, to je tak dojmljivo da bih skoro zaplako, al od divote, a ne zbog žalosti ili straha.

Vlak ide preko Praga do Plzeňa, gdje mi za par dana počinje škola. Imam petnaest godina i veselim se. Sjedim u kupeu i ne primjećujem ništ osim tog kak sve promiče.

PRIJE TOG

Jednom u sličnom vlaku imam nepunih sedam godina, gledam krajolik i pokraj mene sjedi brat, on ima deset i stalno me trka laktom, vrpoljim se, ne želim otrgnut pogled od prozora, al onda me pošteno mune, tak da se okrenem, a brat mi se krevelji.

“Si retardiran? Miči se, izlazimo.”

Prije nego što se ja njemu stignem iskreveljit, već se okreće i pakira se, a tata, on je već skoro vani, vlak usporava i meni se ne da, al moram, stoga polako ustajem, s brzinom imam problem, ko što mi svi stalno govore, čak i kad se trudim i dalje se ništ ne mijenja, brat me grabi za ruku i vuče van, izlazimo.

Opirem se, ima čvrst stisak i to me boli.

Ne želim radit nikakve scene, mame nema, a tata za to nema baš puno razumijevanja.

Izađemo tak iz vlaka, normalna smo obitelj na nedjeljnom izletu, samo bez mame, koja doma čisti i kuha unaprijed zato što preko tjedna nema za to vremena.

Brat i ja smo gotovo identično obučeni, sportske jakne i tenisice jer tata vjeruje samo jednoj marki i oko tog nema rasprave.

Jasno je, dakle, da i tata na sebi ima isto to, samo za odrasle. Oko vrata ima obješen fotić i stalno nas fotka, i cijelu našu grupu, i sad nas isto pofotka. Brat me zagrli oko ramena i ceri se.

Jako smo slatki.

Tad sam malecki, doduše skoro mi je sedam, al izgledam ko da mi je pet, skroz sam svijetao, bijele trepavice i kosa i gotovo sam proziran, još nedavno su žene na ulici mislile da sam cura, možda zapravo izgledam više ko curica nego ko sportaš, koji bih trebao bit ak se pita mog tatu. Zato je brat sportaš, a još je k tome i puno ljepši, pravi anđeo.

Mama isto ima svoj fotić i fotkala bi nas prilikom najuobičajnijih radnji, oduvijek, u kadi, u krevetu, za stolom, pri vezanju cipela, plakanju, oblačenju rukavica.

Doma imamo fotke na kojima smo brat i ja mali, kojih četiri kutije od cipela, a možda i više.

Roditelji su se upoznali preko fotografiranja, iako je mama učiteljica. To im je valjda bila jedina zajednička stvar. Samo što u posljednje vrijeme mama toliko i ne fotka. Zato je počela ići na tečaj keramike za odrasle. Stan nam je preplavljen odvratnim smeđim šalicama u kojima i voda izgleda tamno. To mi se ne sviđa.

Idemo s kolodvora, i prije nego što opće dođemo do nekakve šume, tata i brat nabiju neki bijesni tempo pa imam što za raditi da bih držao korak s njima, skoro pa trčim. I dalje ih ne sustižem. Požuruju me.

Kak vrijeme odmiče tata postaje ljutit, što tad ne shvaćam i zbog čega mi je žao. Također me nešto probada u boku i htio bih malo stati i razgledati. Al tata mi uvijek kaže nešto u stilu: U što sad opet piljiš? Kad, na primjer, gledam mravinjak, što je stvarno fora, svjetsko čudo, moglo bih tamo sjediti satima.

Samo što moram ići.

Moj tata je trener atletike i dječje ekipe orijentacijskih trkača. Brat je prvi ili drugi u županiji u svojoj kategoriji, ovisno o tome u kakvoj je formi taj dan. Ja ne znam trčati, ali znam samo polako, a to mi nije baš zanimljivo. Beznadni sam slučaj. U orijentacijskom trčanju najviše mi se sviđa izgubiti se u šumi, otkriti nešto odlično i gledati u to. Piljiti. Sunce među

listovima drveća pravi uzorke. Trava leluja na povjetarcu, ko da će svaki čas stić neko jako lagan i nevidljiv. Al ionak će me neko pronać.

Ti izleti s ekipom svaki vikend. Ujesen, kad je ujutro već stvarno hladno, strašno želim ostat u krevetu, al to nije opcija, idemo. Mama se doduše zalaže da ostanem doma, al o tom jednostavno odlučuje tata.

Preko tjedna su naravno treninzi. Pokušavam se izvuć iz tog. Izmišljam priče da me boli glava, da me boli ruka, da me boli zub, jednom me tata odvuko kod zubara, za što nisam mislio da će stvarno napraviti, i poslije tog ne izmišljam više ništ što se tak lako može razotkrit, al dugoročno mi to i tak ništ ne vrijedi, osim što tata misli da sam mlakonja.

Popodne ponovno doma vlakom. Za ručak kruh sa sirom, što nam je složila mama, jabuka, paprika, napolitanka il neki drugi keks, a iznimno pomfrit negdje na kolodvoru.

Navečer sjedimo za večerom, imamo piletinu s krumpirom, tata i brat komentiraju današnje trčanje, to traje cijelo vrijeme tijekom večere, analiziraju svaki bratov pokret, disanje, sve, a tata me za sve to vrijeme nit ne pogleda.

Mama sa mnom normalno razgovara, samo što mi je za to u tom trenutku svejedno, želim da me tata pohvali, samo što zapravo i nema za što, stvarno sam nespretn i spor.

I tak sjedim ko curica i plače mi se, al ne plačem, možda ću plakat tek poslije večere u sobi, al kad plačem onda je još gore, još mi se i brat jako ruga i onda mi je stvarno dosta, plačem još više i postanem jako uzrujan i svejedno ne mogu ništ zato što on svojom jednom rukom uhvati moje dvije, a drugom me škaklja i ja se smijem, a pritom ga ne mogu smisliti.

Onda me pusti, u većini slučajeva tek kad dođe mama i izgrdi ga. Ja skoro pa ne mogu doć do zraka, što mamu potpuno izludi i dere se na brata još više, a kad ode, brat me samo gleda i meni se ponovno plače, zato što je u njemu stvarno velik bijes ili mržnja, ne znam, mali sam i znam samo da mu smetam.

A pritom ništ nisam učinio.

Opće se ne volimo. Svako je ljubomoran na onog drugog, on ima cijelog tatu, ja cijelu mamu i svako hoće i dio onog drugog roditelja. Samo što je on stariji i onda može sve.

Noć je i ja se odjednom probudim, ne znam zašt, vidim samo obrisе namještaja i dok se tak trudim priviknut oči na mrak, primijetim da za stolom neko sjedi, al zašt, tama je, zašt bi brat tamo sjedio, al ipak ga zovnem imenom i glas mi već drhti, al ta osoba ništ, a onda ustane, ja šutim zato što sam već izbezumljen od straha, i dođe do mene, to je čudovište, ja počnem vrištati i vrištim najglasnije moguće, i popišam se, a čudovište upali svjetlo i s lica skine najlonku i brat sikće da prestanem, da se smirim, al ja ne mogu, brat me par puta trkne, al ja ne prestajem, pa on ugasi svjetlo i legne u krevet, al već dolazi mama i najprije me utješi i kaže bratu nek joj to lijepo objasni, al on se pravi da je spavo i da opće ne zna što se događa, mama mu ne vjeruje, onda dolazi tata i kaže, molim te, ko zna što se malomu pričinilo, i brat se ponovno okrene prema zidu, mama i tata se kratko gledaju bez riječi i mama me onda primi, presvuče i odnese kod sebe, i dok ja polako tonem u san u spavaćoj sobi u polusnu čujem kak se mama i tata u dnevnom boravku zbog tog svađaju. A ujutro mi se brat ceri.

Nekad tate nema na vidiku pa brat nadrlja. Zato što cinkam. Zato me još manje podnosi. Ja ga se bojim.

I tak je to stalno.

Ne mogu se sjetiti ni jednog trenutka onog što se zove bratska privrženost, nekakva svijest o tom da je to što imamo nas dvojica nešt što ne mogu imati ni s kim drugim na svijetu. Mi nemamo gotovo ništ.

Imam šest godina, osam mjeseci i trinaest dana, počeo sam ić u školu, gdje mi se sviđa. Osim tog što me brat ne voli i tata ne primjećuje, u mom se životu ne događa ništ loše, al tad to tak ne doživljavam. Jednostavno ne volim trenirke i ne volim brata zato što me plaši.

Čarobni trenuci, kad sam bolestan, al samo malo, a ne da mi je stvarno loše, dovoljno da mogu ostat doma sam s mamom i pomagati joj s kuhanjem.

KO PUŽ

Subota je, negdje početkom travnja, i kad za doručkom pogledam kroz prozor kuhinje, na travi je inje. Unatoč tome, nakon doručka ćemo se obući i ići nekam na utrku, zapravo ja opće ne znam jel to utrka, znam samo da uskoro idemo.

Dode tata, na sebi već ima trenirku i jako je dobro raspoložen, veselo me požuruje da ne srčem to sve do ručka i onda mi namigne, tolko me to razveselilo da se moram nasmijati. Poslije ćemo još ići na izlet u Křivoklát, u dvorac, znaš?

Ne znam, al nema veze, na kraju se počnem veselit današnjem danu, stvarno popijem kakao do kraja i idem se brzo obući. U sobi se brat razgibava uz otvoren prozor, što je stvarno neugodno zato što je jako hladno, odmah se naježim.

Putujemo, vožnja vlakom, obično najljepši dio izleta, danas me ne zabavlja, sad odjednom želim da to što prije prođe, da je utrka gotova i da možemo u dvorac.

Opće ne znam zašto se tolko veselim. Možda jer mi je tata namignuo, možda jer se ne sjećam da sam ikad bio u dvorcu i od tog imam velika očekivanja.

Tak i utrku odradim do kraja, doduše nisam posebno zablisto, al bar se nisam izgubio negdje u šumi na pola staze.

Nakon utrke se odvojimo od ostalih, idu doma s drugim trenerom, i gotovo se svečano uputimo prema dvorcu, samo nas trojica, i ovaj put mi čak ne smeta što tata i brat pričaju o trčanju i mene ne primjećuju. Idem za njima i radujem se.

Samo što cijeli dvorac ne vrijedi ni pišljiva boba. Dosadno je. Razočaran sam.

Putem dolje naiđemo na stjenoviti dio, svi trojica se penjemo na malu stijenu, brat i tata već stoje gore kamo vodi strmi zub skoro bez izbočine, meni to ne ide i oni me svaki uhvate za jednu ruku i podignu me gore poput perca, na trenutak ko da letim. Trenutak u kojem želim da me nikad ne puste.

Nije to nikakva iznimka, to je samo atmosfera tog dana koji je za mene bio važan, zato se tog i sjećam, iako su mi ruku davali i milijun puta prije i poslije tog.

Stojimo tak na stijeni i tata uskoro kaže kak će se popet na susjednu, znatno veću, da ga tu pričekamo, a brat odmah kaže da on mora ić s njim, to je jasno, zato što je brat za tatom išo ko psić, al tata da ne, osim tog, da ja ne mogu ostat sam na stijeni.

Zapravo bih bez problema mogo, ne bih se nit pomaknuo, al tata ustraje u tom, uslika nas, brata ljutitog, i ode. Brat je vjerojatno jako bijesan, gurne me i ja padnem.

Nije to ništ, ustajem i pravim se ko da ništ nije bilo, a on mi se približava i ima poprilično zloban izraz lica, ja uzmičem, već sam na samom kraju i vjerojatno ću zaplakat, on me uhvati i nagne me, to je dost gadan osjećaj, al ne dam se zato što znam da je to igra.

A on me na trenutak u tom pregibu pusti i odmah me uhvati, počne se smijati, brat se krasno smije, a kad se smije izgleda ko veseli anđeo, natprirodno lijep, s tom kovrčavom kosom. No, ja počnem plakat i tulim ko lud jer sam se fakat prepo.

Brat me smiruje, al tata je začas tu i grdi brata, a meni prigovori da prestanem cmizdrit pa krenemo dolje.

Tata si u kolodvorskoj birtiji uzme pivo, a nama uzme Fantu, sjedimo ondje i ni jedan ne progovori ni riječ, dosta nam je sveg, a brat je k tomu i uvrijeđen. Pijuckamo tak, običan birc na kolodvoru, kad se odjednom na vratima pojavi tip sa štakom i jednom nefunkcionalnom nogom, vuče ju za sobom i šepa prema pultu i konobar ga odmah primijeti. Prije nego što taj lik stigne do pulta, već ga čeka natočeno pivo, konobaru da sitniš, nasloni štaku na pipu i ispije pivo u dva gutljaja. Uzme štaku i šepesa van.

A ja zurim u njega, zato što je ko puž i to me potpuno fascinira, sve dok tata ne drekne na mene da tak ne buljim.

I cijelo vrijeme dok nije došo vlak, i tijekom vožnje, i doma za večerom, i prije nego zaspim, stalno mislim na tog tipa i govorim si da to nikad neću zaboravit.

Za tjedan dana već ću ga zaboravit.

A za godinu dana opet ću ga se sjetit.

Otac se tog izleta ne sjeća. Međutim, sjeća se kako su ti izleti obično izgledali, Jakub se ponovno vuče negdje iza, stalno je na njega morao paziti i požurivati ga jer je bio stvarno

nemoguć. Kao i u svakom drugom sportu. Taj je dio otac shvaćao, ne mora to svima ići od ruke. Međutim, nije shvaćao to što se Jakubu za sve živo fućkalo. Nije si mogao pomoći, ali kad bi vidio Jakuba u šumi za vrijeme trčanja ili na treningu na stazi, osjećao je prije svega uzaludnost. Zašto se malo ne potrudi? Ne mora svatko biti nadaren, ali mora malo stisnuti zube da bi bio muškarac! Ali ne, ona hoće da on bude curica, da ima barem jednu kćer.

Mamu je strah za Kubu. Zna da ga sport ne zanima. Pokušava to reći ocu, ali on ju ne sluša, njegovi se sinovi jednostavno moraju baviti sportom i gotovo. Pogledaj Martina, uvijek joj kaže, trudi se i kako mu samo ide, ali dječaci nisu kopije, jednom ide, drugome ne mora, Kubík jednostavno nije tip za to. Također ju malo muči što se Martin prema njemu nekad ružno ponaša. Trebao bi paziti, toliko je snažniji, Kubík je tako krhak. Trudi se u njihovim svađama biti poštena sutkinja. Međutim, ipak je prirodno da brani onog slabijeg. Martin ju poslije gleda kao ubojicu.

NOGA

Tijekom sljedeće godine nisam narasto više od tri centimetra. Mama se jednom kod doktorice koja me mjerila rasplakala. Al trudila se da to ne vidim. Bilo mi ju je žao.

Jednostavno sam jako malecki. Putem od doktorice mama mi je kupila sladoled na štapiću.

Gore je bilo to što me od tad još više nutkala da jedem, a to je bilo grozno. Koliko sam samo puta sjedio za stolom po dva sata, nad hladnim faširancima s krumpirom i maslacem kojim je taj krumpir bio preleven, polako je postajalo sve hladnije i tvrđe i ja sam znao da više neću pojest ni jedan zalogaj.

Tad me brat nekad znao spasit, možda je to ta bratska privrženost. Jednostavno bi došo do kuhinje i odjednom si to natrpo u usta i ponovno otišo. Zatim bih stavio tanjur u sudoper i također otišo. Kad bih izašo iz kuhinje, mama bi me svaki put iz dnevnog pitala jesam li pojeo, iako je znala da ja ne bih samo tak usto, ak mi je to zabranila.

A nekad bih to bacio kroz prozor. Al tog me bilo strah. Jednom je komad mesa pao na klupčicu susjeda ispod nas.

Tijekom te je godine tata polako počeo odustajati od mene. Na proljeće, kad je ujutro opet počelo bit zima i meni se nije dalo van, kuko sam i mama se još više zauzimala za mene, dok tata na kraju jednostavno nije odmahnuo rukom i otišao sam s bratom.

Što sam češće ostajao doma s mamom, to me je manje tata primjećivo. Kad sam u potpunosti prešao na treninge, cijela popodneva bio sam s mamom i kuhali bismo, na primjer, večeru i to me stvarno zabavljalo, već sam tad naučio praviti knedle s jajima, pod njezinim budnim okom, da ne bih na sebe izvrnuo tavu s vrelin uljem.

Imo sam mali stolčić da sve mogu doseći.

Il smo sušili bilje. Mama me učila raspoznavati cvijeće. Raspoznajem ga. U to sam doba počeo i crtati i mama je imala osjećaj da sam strašno dobar, tak da sam počeo i na likovne radionice, što mi se sviđa puno više od trčanja, al malo mi smeta što ne mogu crtati što želim, a to su većinom nekakve stvari iz prirode, već me učiteljica, koja ima jako debele naočale za daljinu i onda joj oči iza njih izgledaju jako malo, gnjavi da crtam ono što nam je ona zadala. Potom ondje sjedim i črčkam reda radi, a ona se na to žali mami. Mama mi prigovara.

Zato se pred tatom o crtanju opće ne priča. Priča se il o bratovim uspjesima il o školi, a osim tog ni o čem drugom. Tata priča s bratom daleko više nego s mamom. Sa mnom samo letimice, idi operi ruke, večera je gotova, gdje ti je džemper, kako škola, ne učiš? I tome slično. Odnosimo se jedan prema drugom ko strani, al pristojni ljudi. Više mi zbog tog nije žao, ja sam sretan jer ne moram trčati. Osim tog, imam mamu i crtanje, a u to vrijeme mi mama kupi i ribice. Gledam ih cijele dane, prozirne i sjajne.

Zato se s bratom baš i ne slažem najbolje. I dalje sam slab i ko curica i još uvijek se ponekad po noći popiškim kad nešt ružno sanjam.

Brat mi zbog tog čini najgore stvari. Jako se sramim, a on to iznosi pred svima, čak i jednom kad k meni dođe prijatelj iz razreda Robert sa zadaćama, ismijava me, trudim se ne reagirati, možda ga to onda prestane zabavljati, al ipak ne mogu izdržati, on je potpuno nadmoćan, ja plačem, a moj jadni prijatelj želi što prije zgibati jer je to jako mučno, a poslije to svejedno izblebeće cijelom razredu.

Jedino što ja mogu jest reći to mami, al i tog me jako sram, pa to pustim i samo skupljam svu tu mržnju prema bratu.

A takvih trenutaka je sve više. Negdje oko siječnja, kad imam osam, brat i ja se već ponašamo ko slučajni sustanari, al pred roditeljima se pravimo da je sve u redu. Brat me vodi u školu, kak to mama ne bi morala svako jutro, a to izgleda tak da se na prvom križanju razidemo i popodne se na tom križanju opet nađemo.

Taj komadić do naše ulice doduše idemo jedan pored drugog, al ne previše blizu, da neko slučajno ne bi pomislio da smo skupa.

U veljači smo si mi boravkaši kupili hrčka. Dogovorili smo se ko se o njemu koji dan brine. Ja preuzimam i dužnosti drugih. Čistim mu kavez i igram se s njim, od knjiga, od hrpe Robinsona Crusoa koji su pripremljeni u knjižnici za zajedničko čitanje, radim mu labirint. Ne znam zašt doma nemam nikakvu životinju. Kopnenu. Al kad to kažem mami, kućne se počelu. Fuj, miš, kaže. I ja bih se najrađe lupio po čelu, nije hrčak nikakav miš.

Srijeda je devetnaesti ožujka. Vani na ulicama leže ostaci snijega, bijele fleke na smeđoj zemlji. Najružnije prijelazno doba između zime i proljeća.

Danas se za hrčka brine Veronika i ne želi da ondje ostanem, bleji u mene ko tele, kaže mi da se izgubim, nije to samo tvoj hrčak, danas ga čuvam ja, tak da odem.

U garderobi su još Robert i Kája, obuvam se, dobro da imam cipele na čičak, mislim si, inače bi mi pobjegli, al poslije mi zbog tog bude užasno žao.

Istrčimo na ulicu i Kája se zabije u nekakvog osmaša koji ondje stoji s grupicom drugih skoro odraslih, a oni Káju odmah uhvate, ispričaj se, i Kája se ispriča, oni ga još malo psuju i puste ga i Kája krene prema nama, a onda drekne na njih vi pizde usrane i svi trojica se damo u trk i oni za nama. A Kája se na njih i dalje dere i svi trojica trčimo, sad mi dobro dođe i moje davno trčanje, zato što nisam posljednji, posljednji je Robert, on je dosta debeo, trčim i gledam u Kájina leđa, i on trči, izgleda da je ostao bez daha za vrijeđanje, tak da šuti i trčimo.

Kája istrči na ulicu i ja trčim za njim i još se okrenem, zato što čujem kak Robert cvili, neko ga je vjerojatno ščepo i dok se okrenem, spotaknem se i onda čujem samo jako trubljenje i nekakve zvukove autâ, nije usporeno ko u nekom filmu, ne znam što se događa,

pred očima mi ne proleti cijeli život, naprotiv, sve je tak brzo da ne mogu apsolutno ništ napraviti, samo znam da sam sad u banani, drugo ništ ne znam, ne znam nit kak sam pao na zemlju, nit kak je tjedan dana nakon tog djeci u školi pobjego hrčak.

Tijekom sata fizike na vrata pokuca kolegica Horáčková. Očima majci prenese poruku da ju u zbornici čeka neka loša vijest. Pubertetlije načule uši. Izade iz razreda i pozli joj od straha kad pomisli komu se što moglo dogoditi. Svejedno zna da je to Kubík. Na kraju potrči, trči tihim školskim hodnikom. Samo da nisu djeca, neka je Michal. Odmah u bolnicu, zamjenik će ju odvesti. Kad u bolnici sazna što se točno dogodilo, rasplače se, ali plače i od olakšanja, ništa drugo nije bitno – glavno da je njezin dječaćić živ.

Probudim se u bolnici. Oko mene je bijelo, ne mogu puno pomicati glavu i sve što vidim je bijeli strop. Ipak se trudim pomaknut glavu, boli. Nada mnom stoji mama i plače. Ne mogu odredit jel plače od sreće il zbog nečeg drugog. Kak se pomalo razbuđujem, osjećam da me strašno boli desna noga. Želim govoriti, al baš mi ne ide, grlo mi je suho i tak.

Rasplačem se, noga fakat užasno boli. Malo se vrpeljim u krevetu, al samo me boli još više. Dolazi sestra i nečim me pika u ruku.

Probudim se drugi put. Puno je bolje. Mame nema. Neko leži na krevetu pokraj mog. U trokrevetnoj sam bolničkoj sobi.

Uskoro dođe mama. Ima kavu u čašici. Jako fino miriše.

Tužim se na nogu i ona ponovno počne plakat.

Nogu nemam. Boli me noga koju nemam.

Imam sreće, mogo sam bit mrtav. Možda imam sreće, al nemam nogu.

Plačem zato što mama plače.

Tek mi je u noći, kad ne mogu zaspati, zbog tog žao. Tek u noći plačem jer nemam nogu. Ostatak noge koji mi je osto završava iznad koljena.

Mama me stalno posjećuje. Pokušava razgovarat sa mnom. Ne zanima me to. Pita me što bih htio, kažem nogu. Ponovno plače.

Tata isto dolazi svaki dan, al samo na kratko. Nastoji me, kak bi on reko, malo ohrabrit. Kvoca mi da moram nadić sam sebe. Da je sad sve na meni. Da moram to izdržat. Da sam pravi dečko, a oni se bore.

Brat dođe jednom. Donese mi veliku vrećicu kikirikija. Malo sjedne na stolac i očima prelazi po sobi. Nijedan od nas ne zna što da si kažemo.

Brat je previše lijep za ovu prostoriju. Opće tu ne paše.

Kad ode, pojedem sav kikiriki odjednom, tak da mi od soli ispucaju usta. I u noći sam jako žedan. Budući da sam svoj čaj već popio, na kraju moram popit čaj iz Honzíkove šalice, on leži do mog kreveta i kuka zato što ga stalno boli trbuh, mlakonja.

Jednom navrate Kája i njegova mama, donesu mi fakat dobre bombone, al niko ne zna što da se kaže, neugodna situacija, Kája se preda mnom tolko stidi da ubrzo kažem da sam umoran. Odmah odu i vidi se da im je laknulo. I meni je.

Otac je ljut na majku. Vidi Kubu kako ondje leži i odbija bilo što napraviti, vježbati, potruditi se da uskoro prohoda. A ona sjedi ondje kraj njega i plače. Nije ni čudo da se mali osjeća kao najveći jadnik.

Ali to joj otac ne objasni, da je vrijeme tugovanja gotovo, da se sad mora ići dalje.

Jako mu je krivo što joj je dopustio da Kuba prestane trenirati i tako postane curica. Otac si predbacuje što ga nije odgajao strože, više muški, zato što bi sad sigurno imao više snage da se nosi s tim.

Nakon nekoliko uzaludnih svađa s majkom, otac osjeća toliki bijes i toliku beskorisnost koje može prebroditi samo treningom ili cugom, tako da to i čini, i to oboje.

Iako trenira i pije već godinama, sad to odjednom čini iz drugog razloga i to je uistinu potpuno drugačije. Čak i da se poslije nije dogodilo sve ono što se dogodilo, otac bi na kraju ionako imao problema s alkoholom.

BEZ NOGE

Isprva mi nije ni do čega. Što mi više drugi govore da moram vježbat i da se moram truditi, to mi se manje da nešto raditi. Nasreću, mama mi donosi knjige, u bolnici čitam ko da sam bar u četvrtom razredu, a ne u drugom.

Onda dođe proljeće i ja još uvijek ležim jer ne vježbam, imam slabe ruke pa ne mogu učiti hodati sa štakama. Najveći je domet kad me stave u kolica i izvedu na terasu.

Osim noge mi zapravo nije ništa strašno. Par modrica. Natučena rebra. Rana na glavi s par šavova. Sve brzo zarasta, samo noga i dalje neće narasti.

Kad u zraku počne mirisati ljeto, dobro sam, ali zanemarimo nogu. Još sam nešto mršaviji, ali i prije tog sam izgledao dosta nezdravo, tak da baš i nema neke razlike, pomislim. Zatim me posjeti mamina kolegica, primijetim njezin pogled, pokušava se praviti ko da je sve u redu, ali ne ide joj, mora da izgledam stvarno grozno.

Ne znam kak to da se počnem truditi. Možda zato što osjećam topli zrak, a i želim otići iz bolnice. Jednostavno počnem.

Jednom, kad mi se već učini da mi dobro ide, pokušam ustati iz kreveta uz pomoć štaka i padnem na pod.

Ležim ondje i plačem, ali ne od bola ili tuge, već zbog strašnog bijesa, a kad dođe sestra i želi mi pomoći, ugrizem ju za ruku.

Ne znam što se tijekom tih mjeseci promijenilo, ali odjednom sam pun bijesa. Mrzim cijeli svijet.

Batrljak izgleda ko nešto između kifle i smotane čarape i neobično je osjetljiv.

Učim hodati.

Boli me ispod pazuha.

Mama je zbog mene izvan sebe, stalno se o meni jako brine. Kad se vratim doma, brat i ja moramo se zamijeniti za krevete. Imamo krevet na kat i moje mjesto je gore. Prije sam ga iskamčio plakanjem. Otad su se vremena promijenila. Sad brat više neće gore. Ali ipak to učini bez pogovora kad me dovedu iz bolnice.

Već znam hodat sa štakama, imam jako lijepe, plave, al imam i kolica. Kao i protezu. Stvarno je gusarska, padne mi jednom na pamet kad sam dobre volje.

Tata me odnese u sobu, držim štake, položi me na donji krevet, a brat me gleda, pa kad tata ode iz sobe po neke stvari koje su ostale u autu, brat kaže: "I? Kak ide?"

Slegnem ramenima, al šutim. Što bih trebo reć? Onda mi počne bit sila. Pokušavam ustat, al dok tak bulji u mene, nervozan sam i padnem. Padat već znam.

Brat skoči sa stolca i podigne me. Osjećam kak je snažan.

"Ko perce si" kaže i ponovno me posjedne. Potom mi doda štake i pomogne mi da ustanem. Odlazim iz sobe i znam da me i dalje gleda.

Piškim sjedečki.

Kad tog prvog dana idem navečer spavat, nađem pidžamu na donjem krevetu i niko ne kaže ni riječ. Mama mi pomaže s presvlačenjem i previše pažnje posvećuje batrljku. Brat se pravi ko da je sve normalno, al i on tu i tamo baci pogled na batrljak. Mama mi da pusu za laku noć, to već dugo nisam doživio, novi običaji, želi dat i bratu, al on se izmakne i mama ode. Sljedeće dane brata više ne pokušava poljubiti. Jednom primijetim da me brat gleda ko da mi na nečem zavidi. Ja bih mu maminu mirišljavu pusu bez problema prepustio, u bolnici sam zaspo i bez nje.

Majka je jako sretna jer je Kuba počeo surađivati. Dok se on ljuti, ona je puna sažaljenja. Jako joj je teško kad vidi kako se bori sa štakama, kako šepa i kako se još više zatvara u sebe, jadničak, čime je to zaslužio? Majka o tome pokušava razgovarati s ocem, ali on je sretan što se Kubík napokon počeo truditi, ništa drugo ne želi vidjeti niti čuti, i neprestano majci ponavlja da se time ne zamara. Ali majku to muči. Kao da želi Kubi nadomjestiti nogu i boravak u bolnici, i neugode pri vježbanju, i uopće sve loše što mu se ikada dogodilo, brine se za njega kao da je malo dijete. Martina u to vrijeme stvarno ne doživljava previše. Velik je i potpuno samostalan, a ako nije, onda to mora postati. Ali majka to u ovom trenutku nikako ne shvaća. To je nešto poput životinjskog instinkta, više se brinuti za mladunče kojemu je gore. Uskoro će joj zbog toga biti žao.

Otac je stvarno sretan što se Jakub počeo truditi. Toliko je sretan da primjećuje Jakuba, tako da Martin nekad ima osjećaj da ga sad više nitko ne voli. Nasreću, u to doba puno trenira, pobjeđuje, uistinu se trudi, odjednom je jako bitno da nije drugi, a to će zasigurno oca opet vratiti k njemu. Međutim, otac je već navikao poslije posla otići na tri piva, a poslije treninga na još četiri, na to se lako naviknuti. A sad, kad sve kreće nabolje, ništa nije na kocki, pa ako ne pije zbog ljutnje, onda zapravo ni ne mora piti, a to je onda skoro kao da uopće ne pije.

GUSAR

I tak sam doma i malo hodam sa štakama. Al moram vježbat jer još uvijek ne mogu dugo izdržat. Mama je doma sa mnom i brine o meni. Naprije je to super, al onda više ni na trenutak nisam sam, želim sjedit i gledat ribice, bratu su dvije umrle dok sam bio u bolnici, al mogo sam izabrat drugu, sad imam novu, veličanstvena je i peraje i rep se za njom vijore ko zastave, krasna je, al svejedno bih rađe imo one stare, mama dođe u sobu, pita što radim, i odmah izmisli nešt, što bih mogo il trebo radit, i nije da to nije uživancija, imam privatne sate likovnog s tetom Klárom koja predaje u istoj školi ko mama, također mogu puno više gledat televiziju, tj. bar nešt, najviše gledam dokumentarce o životinjama, uglavnom me zanimaju ptice.

Žao mi je što nisam na mamino pitanje što bih htio, umjesto noge odgovorio papagaja.

Sad kad to ponovno kažem, mama tom ne pridaje veliku važnost.

Stalno imam nešt za radit, al doma sam, a vani je već skoro ljeto, toplo je i uskoro završava škola, al ja ne želim van zato što se bojim i stidim. Mama bi išla sa mnom, al meni je svejedno, s njom il bez nje, jednom sam izašo pred ulaz i svi su me gledali, a to nisam mogo izdržat.

Al svejedno ću jednom morat izać, zato što roditelji žele da se nakon praznika vratim u svoj razred, tak da moram pisat nekakve testove da bi se vidjelo da sam nadoknadio propušteno gradivo.

Probudi me ujutro u pol sedam, ko i brata, spremamo se za školu, a ja ne mogu nit doručkovat kolko mi je loše od tog što sa štakama moram van i još k tome u školu među ljude

koji me poznaju. Al mama me stalno smiruje da ne budem nervozan, da ću sigurno proć test. To i ja mislim, malo sam učio s mamom, a ionak sam uvijek bio dobar u školi.

Sjedim za stolom i kruh ni ne dotaknem, mama je ljuta, al što se može, moramo ić.

I tak idemo na autobus i vozimo se tri stanice do škole, brat uz nekakvu prozirn izliku rađe ide pješke da ga ne bi vidjeli sa mnom. A ja stalno osjećam poglede ljudi, sažalne i podrugljive, i zbog tog se strašno počnem crvenjeti. Dok dođem do škole, već sam sav crven i peku me uši, a ono najgore tek slijedi.

Čujem to, zato što djeca u školi ne samo da bulje, već to i komentiraju, oni sigurno znaju da nemam nogu, čujem kak ih to jako zanima, čujem bez noge i noga, mama hoda i pravi se da je sve u najboljem redu, a ja ne mogu hodat tom brzinom. Nakon valjda sto milijuna godina dođemo do učionice gdje je moja razrednica, rukujemo se, ona me užasno ohrabruje, zatim razgovara s mamom, kak sam dobar, ne slušam, pokušavam se smirit, al umjesto tog da mislim na nešt korisno, prisjećam se svih drugih ljudi kraj kojih smo prošli na hodniku i tog kak su gledali, i dok opet o tom razmišljam, među njima se pojavi i Robert koji se pravi da me ne vidi.

Test ne riješim. Jednostavno ne ide. Ne mogu.

Predam ga i čekam s mamom da ga raska pregleda. Mama me ispituje, a ja se malo izmotavam. Svejedno se iznenadi kad se razrednica vrati i kaže da nije dobro. Jako joj je žao, kaže, a mama se tomu protivi, nije moguće, učio je, samo trenutačna indisponiranost, al razrednica stalno ponavlja da joj je žao i da se ništ neće dogodit, da ću jednostavno ponovit razred, pa nije to nikakva tragedija.

Napokon se možemo pokupit i ja sam strašno umoran, sad kad hodamo hodnikom, on je potpuno prazan zato što traje nastava, mama žuri, ljuta je i ja ju ne mogu pratit, a mama priča, stalno me ispituje kak je to moguće, a meni se to opće ne da objašnjavat, užasno mi je žao il tak nešt, jedino što želim jest bit doma i bit sam.

Taj događaj me ponovno na trenutak vrati u vrijeme kad sam bio u bolnici, samo ležim i jedino odskakutam do zahoda, ništ ne želim, a zašt i bih, ljeto je, a ja ne mogu van pa zašt bih se onda opće trudio.

Trebo bih ko i za svake praznike ić kod bake, al neću ić. Ležim i odbijam sve i mama ponovno plače, a nakon što sam se vratio iz bolnice i cijele dane hodao po stanu, stalno amo-

tamo, iz dnevnog u hodnik i onda u svaku sobu i ponovno u dnevni, tata je bio jako zadovoljan, razgovaro je sa mnom više nego ikad, znam da je bio sretan, al brat je onda ponovno pobedio u neakvoj utrci i tata me opet presto doživljava, samo se izmico kad bih hodo, al to je sve, tak da me sad tata nekoliko puta pokušava nagovoriti i to je neugodno, jednom se pred njim sakrijem ispod kreveta, ležim ondje i vidim mu noge, a on dolje ne gleda, al sigurno zna da sam ja ondje, sjedne na krevet, malo šuti i onda kaže: "Što misliš da će se dogoditi? Da će ti noga ponovno narasti?"

U tom trenutku moram zaplakat kolko mi je žao što neće ponovno narast, i dok tak plačem pod krevetom, dođe naravno mama i želi me izvuć, al ja neću, branim se, podižem prašinu i ona me pusti, onda pita tatu što se dogodilo, a tata je namrgođen, oboje odu i čujem kak se svađaju u dnevnom. Ispuzim i odjeća mi je potpuno prašnjava.

Tek poslije shvatim da je tata imo dobru namjeru, al tek onda kad mi više nije tak loše mogu shvatit da je mislio da samo tratim vrijeme, da neće bit drukčije i da će mi bit bolje ak što prije izađem i naučim se nosit s tim. Valjda.

Al u međuvremenu ležim i durim se zbog tog što to nije fer, a vani je trideset stupnjeva i mogo bih bit kod bake, al kad zamislim da se vozim vlakom i da me ljudi gledaju, ne mogu nit ustati.

Na kraju me iz sveg izvuče papagaj. Naravno da mi ga mama kupi. Prekrasan je. Jednom popodne ode u kupovinu i kad se vrati odmah me dozove s vrata, Kubo, ustani, imam nešto za tebe, ko da ne zna da nema šanse da ustanem.

Tak dođe do mene u sobu i malo se sa mnom poigrava, tipa što bih htio i pogodi što imam i tak, al to nam baš i ne ide, zato što ja jedva odgovaram. Mama onda uz krevet postavi krletku i u njoj je tak krasan ptičić, a ja osjećam da bih najrađe zaplako od radosti, al uspijem se suzdržat, ustanem i zahvalim mami, zagrlimo se i vjerojatno će ona bit ta koja će plakat.

Stavim krletku na stol pa gledam i gledam.

Poslije večere mi mama izdiktira uvjete, brinut se za njega, donijela mi je neakve knjige, dakle treba ih pročitati, a najvažnije je vježbat i hodati.

Naravno da hoću. Ne mora mi to ničim uvjetovat.

Zamišljam kak ću ga naučit da mi sjedi na ramenu i onda ću bit pravi gusar.

I kak ću ga naučit da govori.

I hrpu drugih stvari.

Navečer dođe brat i strašno se razljuti. Prije tog sam naime pustio Gusara iz krletke i brat počne bijesnit da će, ak ga ne zatvorim, sve posrat i traži od mene da ga ponovno zatvorim, što nije nimalo lako.

Brat se onda ode žalit u kuhinju, al mogo je pretpostavit da mu to neće puno pomoć, mama ga umiruje, al to je sve, naravno da mu ne kaže, imaš pravo, ta će ptica sve posrat, neka ga odmah stavi u krletku, već mu kaže, prestani i ne radi scene, rađe budi zahvalan što je Kuba tako sretan.

Na kraju sam uhvatim Gusara, al tek kasno u noći. Još se ni na što nije naviko. Ipak ga ujutro ponovno pustim da raširi krila.

Ostatak praznika provodim s Gusarom. Učim ga razne trikove. Učim ga govorit.

Također, počnem izlazit van. Najprije na kratko, a onda se trudim ostat što dulje. Shvaćam da je prije svega najvažnije ne primjećivat ostale ljude. Učim nikog ne primjećivat.

To ne traje predugo. Na kraju kolovoza, tik pred početak škole, već najnormalnije idem van i na ulici ne postoji niko drugi osim mene.

Već hodam i bez štaka. Samo što užasno šepam. Ja sam kao zapovjednik svih gusara svijeta, samo što mi moj papagaj ne želi sjedit na ramenu.

KREVET

Prije nego što se vratim u školu, konačno se razriješi naš problem koji se tiče njegovog kreveta, bar se tak čini.

Već sam stvarno dobar, mogu radit ono što trebam. Doduše, šepam, al nije to ništ kritično, ne boli me i nikak me ne ograničava. Ne mogu trčat, al mogu to pokušat.

I dalje spavam na bratovom krevetu. I stalno puštam Gusara da malo leti po sobi, zato što će se u krletci odviknut od letenja i neće vježbat krila, a ak bi to nekad zatrebo, ne bi mogo preletjet ni deset metara jer će od te krletke bit sav zakržljao.

A Gusar nekad stvarno obavi nuždu u sobi, al to uglavnom primijetim i počistim. K tomu se još trudim da ne sjeda baš puno na bratov krevet. Zato što njemu to smeta, a ja se s njim ne želim svađat.

Otkad sam se vratio iz bolnice, držimo primirje, iako znam da je brat ljut što ja sad mogu sve, na primjer u sobi, dovoljno je da tuži mami, al brat ništ ne radi, ipak sam samo mali i bolestan i valjda zna da vjerojatno ne bi ništ mogo i da sad više nije zabavno ismijavat me, zato što je mama po tom pitanju prema njemu postala puno stroža. Al ja se isto trudim ne pretjerivat da ne bi imo dojam da ja sad svime vladam.

Al na nešt se moro priviknut, na primjer da Gusar leti po sobi i da ja spavam dolje, iako više zapravo nemam zašt, mislim da bih se bez problema popeo gore, kad bih to želio. Al ne želim.

Međutim, jednom nisam primijetio da se Gusar posrao na njegov gornji krevet i kad je brat navečer htio leć, primijetio je to i počeo se derat na mene, da to tak ne može, mama je došla i on joj je to odmah reko, a mama je bila u nedoumici, da ima pravo, al što sad s tim, a on kaže nek ponovno spavam na svom krevetu gore i silno je za to zapinjo, a mama me branila, da ne, ja nisam moro reć ni riječ, oni su se kratko svađali i brat je ipak osto gore, samo što mu je mama presvukla tu posranu jastučnicu.

Ležim na leđima i kad tonem u san ruke su mi sklopljene, tak sam se valjda naviko u bolnici, imam nekoliko fotki iz tog razdoblja, mama se malo vratila fotkanju, al fotka uglavnom mene, na fotkama spavam i pritom izgledam ko mrtvac, a brat se naginje dolje i samo me gleda i mislim da me jednostavno ne može smislit.

Visio je tak ko šišmiš valjda pet minuta, dok mi stvarno nije postalo neugodno.

Što radiš? reko sam, a on da ništ i dalje je nastavio visit.

Gle, nisam ja kriv za to, reko sam.

Tek nakon što se skroz zacrvenio, kad mu je krv došla u glavu, prebacio se natrag gore.

Tjedan dana poslije mama je otišla na odmor s prijateljicama i ja sam osto doma sam, odnosno s bratom koji me trebo čuvat, al zapravo me samo doma zaključo, pokupio i spremio

šibice, noževe, škare i žilete i ja sam bio sretan što sam ovdje sam, pa mi čak nije moro nit prijetit što će mi sve napraviti ak budem cinko da nije ovdje sa mnom.

Al ja sam uvidio da odjednom ima veliku moć, s obzirom da tu nemam mamu koja me brani, tak da nisam ništ reko.

A jednu večer, kad sam izašo iz kupaonice, moja posteljina bila je gore, a on je ležo na donjem krevetu i opće ništ nije reko, tak da nisam ni ja i popeo sam se gore. Nije bilo tak jednostavno ko što sam mislio.

Po noći sam se probudio, bio je mrak i bilo mi je sila, napipo sam svjetiljku i dok sam ju upalio, pregorila je žarulja.

Malo sam još ležo i razmišljo hoću li to izdržat, al stvarno nije išlo pa sam počeo dozivat brata i ništ, ponovio sam to valjda sto puta, i dalje ništ, zvao sam tatu, isto ništ, a onda stvarno više nisam mogo izdržat, tak da sam probo sić u mraku i negdje na drugoj stepenici sam propo i pao sam, a dok sam se trudio za nešt se uhvatit, povuko sam krletku s Gusarom, koja je na stolu odmah pokraj kreveta.

S obzirom da mi je tad već stvarno bilo sila, popišo sam se.

Tad se brat počeo okretat, onda je upalio svoju svjetiljku i pravio se da je jako pospan, gledo me, a ja ondje ležim u mokrim hlačama i pita: “Što je? Upišo si se?”

U tom ga trenutku fakat nisam mogo smislit, fakat, kunem se. I mislim da je on to vidio, tu mržnju u mojim očima. Al baš me briga.

“Trebaš pomoć?” još je reko, al ja od bijesa nisam mogo progovoriti, tak da se okrenuo i ponovno se ušuško u pokrivač.

Ja sam se brzo pribro da bih vratio krletku na mjesto, Gusar je bio nervozan i malo je krešto, a ja sam se bojo da je nešt slomio. Al nasreću, nije.

Onda sam odskakuto presvuć se.

Čuo sam kak u spavaćoj sobi tata hrče. Mama bi se sigurno probudila. Mama mi je počela nedostajat, što mi se činilo čudno jer sam ju u to doba već smatro nečim što je tu stalno, htio ja to il ne, nešt dano i nepromjenjivo, njezin plač i sažaljenje i njezini rituali, nešt što mi zapravo malo i dosađuje.

Vratio sam se u sobu, popeo gore, brat je ugasio svjetlo, a ja dugo nisam mogao zaspat.

Za dva dana vratila se mama.

“Znači ti već spavaš gore? Nije ti to teško?”

Ja sam naravno mogao reć, pa da, sve je u redu i brat bi to sigurno znao cijenit, možda bismo se još mogli nekak družiti, možda bi sve bilo drukčije, al ja sam iz petnih žila počeo tužakat, izostavio sam samo to da sam se popiškio. Zato sam pad opisao ko da sam pao negdje s neke stijene i zamalo poginuo.

I tak sam opet spavo dolje, a bratu je očitana velika bukunica, čuo sam ga kak se dere da nije ništ čuo, nekoliko je puta to ponovio, skoro sam mu povjerovo, al što s tim, a kad je došo iz kuhinje, gdje su ga roditelji naizmjenice špotali, izgledo je ko da će zaplakati i gledao me jako zlobnim pogledom. I bio je.

Otac je, kao i inače, išao s prijateljima u klub, kao i svaki četvrtak, cijelu večer je igrao marijaš, popio pet piva i tri šljivovice, došao je u jedanaest sati, skinuo se, u špajzi je još cugnuo domaću šljivovicu, to ima drukčiji okus, tko zna što to toče u toj gostionici, i otišao spavati. Naravno da nije čuo Jakuba, tresak ili krik papagaja. Zna da će mu zbog toga puno prigovarati, stoga se tim više trudi biti strog prema Martinu.

Majka potom oca podjednako grozno popljuje. Nek ode s tom cugom dovraga. Otac se brani, nije to zbog alkohola. Tko zna kako je to bilo, možda Kuba pretjeruje. Majka ga pogleda tako da otac radije zašuti. Pa što, samo je bio s prijateljima na pivi. Ne pije previše. Majka leži u krevetu, razmišlja, ako pije toliko da se ni ne probudi kad se nešto dogodi, onda ga ne može ovdje ostaviti samoga s djecom. Predbacuje si to, nije trebala oputovati. Zašto otac pije, za sad se o tom još ne govori, a otac o tom radije ni ne razmišlja.

3.2. Original připovíjetke *Nestati*

TEĎ

Je sice srpen, ale ráno je zima a ve vzduchu už voní podzim. Naše město je placka, všude kolem taky, až pak hory, který sou vidět, jenom když je úplně jasno, v zimě září do dálky bíle, i když tady po sněhu ani stopa. A dneska určitě vidět sou. Poznám to, hned jak se probudím, v pokoji je chladno, jak mám celou noc otevřený okno. Začnu se usmívat. Připadá mi, jako by i počasí souhlasilo s mým záměrem. Dneska je den, kdy se mají dělat velký věci, cejtim.

Vstanu v sedm deset, k snídani kakao a chleba s marmeládou, jahodovou, ale koupenu, oni sedí u stolu a každý si všímáme svýho, on si čte a ona přemýšlí, a není těžký říct nad čím.

Pak se oblíknu, pomalu, dneska je všechno obřad, už jenom zavřu obě tašky i batoh, všechno mám sbalený nejmíň od předvěčerejška. Znova přelítnu očima celej pokoj, nic, co bych ještě chtěl, tu není, ale pak kouknu i na bráchovu poličku, na kterou jinak ani nešáhnu, a seberu takovej zavírací nožík, co dostal kdysi od táty, vždycky sem mu ho záviděl a stejně sem si nedovolil ho vzít, tak teď jo. Určitě se bude hodit.

Je úplně zaprášenej, protože se ho nikdo nedotkl už léta.

Aby mělo zvířátko kamaráda.

Pak jedem autobusem na nádr, on mi nese jednu tašku a chce vzít i druhou, ale já nechci, nesu si ji sám, i batoh, a mám to docela těžký, tak trochu jako skoro kulhám, protože je to prostě moc velká zátěž, a na to nejsem zvyklej.

Projdem halou na první nástupiště, hodíme tašky do vlaku a pak všichni tři stojíme, slunce svítí a nikdo nevíme, co bysme si už teď řekli, tak mi dává táta kázání, jak se mám chovat, a máma jak si mám na sebe dávat pozor, a pak se ona snaží nebrečet, na to sme sice dávno zvyklí, ale stejně se oba trochu

stydíme, ale ani to nás nijak nesbližuje, je to jenom takovej hloupej okamžik.

Znovu ji tedy ujišťuju, jak si budeme pořád volat a jak budu psát a co nejčastěji jezdit domů, i když vím, že ne, a ona se uklidní a už zase kouká skrze mě, vim, přemýšlí nad další fotkou.

Pak už musím nastoupit, obejmů ji a pusa, s ním si potřesu rukou, možná na úplnou setinku vteřiny si kouknem do očí, možná ne, nastoupím, v uličce otevřu okno a koukáme na sebe ještě asi pět dlouhých minut, než se vlak rozjede, chvilka mávání, než zmizí, pak si jdu sednout do kupé ke svým věcem a sedím sám, schválně sem řekl, že pojedou hned ráno, aby byl vlak prázdný, a je.

Sedím a koukám z okýnka a kolem ubíhá krajina a mně je nádherně, tohle je taková síla, že se mi chce skoro brečet, ale jen nad tou krásou, ne žádným smutkem ani strachem

Vlak jede přes Prahu do Plzně, kde mi za pár dnů začne škola. Je mi patnáct let a těším se. Sedím v tom kupéčku a nevnímám nic jinýho, než jak to běží kolem.

PŘEDTÍM

Kdysi mi je v podobným vlaku necelých sedm let, koukám na krajinu a vedle mě sedí brácha, jemu je deset, a teď do mě pořád šlouchá, ošívám se, nechci odtrhnout oči od okýnka, ale pak mě dloubne pořádně, tak se otočím a brácha na mě udělá ksicht.

„Seš dement? Dělej, vystupujem.“

Než já stačím udělat ksicht na něj, už se otočí a pakuje se, a táta, ten už je skoro venku, vlak zpomaluje a mně se nechce, ale musím, tak pomalu vstanu, s rychlostí mám asi trochu

problém, jak mi pořád všichni říkají, a i když se třeba snažím, tak je to stejně na nic, brácha mě popadne za ruku a táhne mě ven, vystupujem.

Cukám se, drží mě moc pevně a bolí to.

Jenže nechci dělat scény, mamka tu není a táta pro to nemá moc velký pochopení.

Takže vystoupíme z vlaku, sme normální rodinka na nedělním vejletě, akorát bez mamky, která doma uklízí a vaří si dopředu, protože v týdnu na to nemá čas.

Já s bráchou máme skoro identický oblečení, sportovní bundy i boty, to protože táta věří tý jedný značce, takže je to bez debat.

Takže jasně že má táta na sobě totéž, akorát dospělácký. Taky má na krku na řemínku foťák a pořád nás fotí, a taky celý oddíl, i teď nás vyfotí. Brácha mě chytne kolem ramen a zubí se.

Sme moc roztomilí.

Sem v tý době malinkej, je mi sice skoro sedum, ale vypadám na pět, sem úplně světlounkej, bílý řasy i vlasy a skoro průhlednej, ještě to není tak dávno, co si mě ženský na ulici pletly s holčkou, možná teda vypadám spíš jako holčička než jako sportovec, kterým bych měl podle táty být. To brácha sportovec je, a taky je daleko hezčí, hotovej anděl.

Mamka má taky svůj foťák a fotila nás při těch nejběžnějších věcech, odjakživa, ve vaně, v posteli, u stolu, při zavazování bot, při breku, při oblékání rukavic.

Máme doma fotek, na kterých sme já a brácha malí, možná čtyři krabice od bot nebo třeba i víc.

Rodiče se seznámili přes fotografování, i když je mamka učitelka. Je to asi jediná věc, kterou měli společnou. Jenže poslední dobou už mamka tolik nefotí. Zato začala chodit na keramiku pro dospělé. Byt nám zaplavujou odporný hnědý hrnky, kde i voda vypadá tmavá. To nemám rád.

Vyrazíme od nádraží, a ještě než dojdeme do nějakýho lesa, táta s bráchou nasadí děsnou rychlost, takže mám co dělat, abych jim stačil, skoro utíkám. Stejně jim nestačím. Popohání mě.

Táta se postupem času začne tvářit popuzeně, což v té době nechápu a je mi to akorát líto. Taky mě píchá v boku a chtěl bych se tu trochu porozhlídnout. Ale táta mi vždycky řekne něco jako: Co tam zase zevluješ? Když třeba koukám na mraveniště, což je fakt paráda, zázrak světa, dokázal bych u toho sedět hodiny.

Jenže musím jít.

Můj táta trénuje atletiku a taky dětskej oddíl orientačních běžců. Brácha je první nebo druhý v okrese ve své kategorii, podle toho, jakou má ten den formu. Já běhat neumím, nebo jenom pomalu, a moc mě to nebaví. Sem beznadějný. Na celým orientačním běhu mě nejvíc baví ztratit se v lese, objevit něco skvělýho a koukat na to. Zevlovat. Slunce mezi listama stromů tvoří obrazce. Tráva ohýbající se větříkem, jako by každou chvilku měl přijít někdo hrozně lehoučkej a neviditelný. Jenže pak mě stejně někdo najde.

Tyhle výlety s oddílem každý víkend. Na podzim, když už je ráno fakt zima, hrozně chci zůstat v posteli, ale to neexistuje, jedem. Mamka se sice přimlouvá, abych mohl být doma, ale v tomhle prostě velí táta.

Samozřejmě v týdnu tréninky. Snažím se ulejšvat. Vymejšlim si pohádky, jak mě bolí hlava, jak mě bolí ruka, jak mě bolí zub, jednou mě táta odvede k zubaři, což sem teda nemyslel, že by fakt udělal, tak potom už si nevymejšlim nic, co by šlo tak snadno ukázat, ale dlouhodobě je mi to stejně k ničemu, akorát mě táta má za bábovku.

Odpoledne zase vlakem domů. K obědu chleba se sýrem, co nám mamka udělala, jablko, paprika, tatrunku nebo nějakou jinou sušenku, a výjimečně hranolky někde v nádražce.

Sedíme večer u večeře, máme kuře s bramborama, táta s bráchou probírají dnešní běh, vydrží jim to celý jídlo, rozebírají každéj bráchův pohyb, výdech, všechno, a táta se na mě za celou dobu ani nepodívá.

Mamka se se mnou baví normálně, jenže to je mi v tu chvíli jedno, chci, aby mě tatka pochválil, jenže vlastně není moc za co, jsem opravdu nešikovnej a pomalej.

A tak sedím jako holčička a je mi do breku, ale nebrečím, leda až po večeři v pokojíku, jenže když brečím, tak je to ještě horší, to si ze mě navíc dělá brácha děsnou srandu, a to už fakt nemůžu, brečím tím víc a pak se začnu hrozně vztekat, a stejně nemůžu nic, protože on mi chytne obě mý ruce do svý jedný a druhou mě lechtá a já se musím smát a přitom ho nenávidím.

Pak mě pustí, většinou až když přijde mamka a vynadá mu. Já se skoro nemůžu nadechnout, což mamku úplně dostane, a ječí na bráchu ještě víc, a když pak odejde, brácha na mě už jenom kouká a mně je znova do breku, protože je v tom fakt velkej vztek nebo nenávisť, nevím, sem malej, vim jenom, že mu vadím.

A přitom sem nic neudělal.

Vůbec se nemáme rádi. Každěj žárlíme na toho druhýho, on má celýho tátu a já celou mamku a každěj chce i kus toho zbylýho rodiče. Jenže on je starší, a tak stejně může všechno.

Je noc a já se najednou probudím, nevím proč, vidím jenom siluety nábytku, a jak se tak snažím rozkukat, zahlídnu, že u stolu někdo sedí, ale proč, je tma, proč by tam brácha seděl,

ale stejně ho volám jménem a hlas už se mi chvěje, ale ta postava nic, a pak se zvedne, já mlčím, protože sem už strachy mimo, a dojde až ke mně, a je to zrůda, já začnu řvát a řvu, co to jde, taky se počůráám, a zrůda rozsvítí a sundá si z obličejce punčošku a brácha na mě syčí, abych přestal, ať se uklidním, ale já nemůžu, brácha do mě párkrát štouchne, ale já sem k nezastavení, tak on zhasne a zaleze do postele, a to už je tu máma a nejdřív mě utěší, taky řekne bráchovi, aby jí to laskavě vysvětlil, ale on dělá, že je rozespalej a že vůbec neví, co se děje, mamka mu nevěří, pak přijde táta a řekne, ale prosím tě, kdo ví, co se mladýmu zdálo, a brácha se zase otočí ke zdi, mamka s tátou na sebe koukají chvilku beze slova, pak mě mamka sebere, převlíkne a uloží k sobě, a zatímco já pomalu usínám v ložnici, slyším v polospánku, jak se máma s tátou v obýváku kvůli tomu hádají. A ráno se na mě brácha šklebí.

Někdy je ale táta z dohledu a brácha to odnese. Protože žaluju. Nesnáší mě pak o to víc. Já se ho bojím.

A takhle je to pořád.

Nepamatuju si na jedinou chvilku toho, čemu se říká sourozenecký pouto, nějaké povědomí o tom, že to, co máme my dva spolu, je něco, co s nikým jiným na světě mít nemůžu. My spíš nemáme vůbec nic.

Je mi šest let a osum měsíců a třináct dní, začal sem chodit do školy, kde se mi docela líbí. Až na to, že brácha mě nemá rád a táta si mě moc nevšímá, se mi v životě neděje nic špatného, ale takhle to zatím nevnímám. Prostě nemám rád tréninky a nemám rád bráchu, když mě straší.

Báječný chvilky, když sem nemocnej, ale jenom trochu, ne aby mi bylo fakt špatně, tak, abych mohl zůstat doma sám s mamkou a pomáhat jí s vařením.

Je sobota někdy začátkem dubna, a když se při snídani podívám z okna kuchyně, na trávě je jinovatka. Přesto se po snídani oblíknem a jedem někam na závod, nebo vlastně já ani nevím, jestli je to závod, akorát vím, že za chvíli jedem.

Přijde táta, už má na sobě tepláky, a taky moc dobrou náladu, vesele mě pobídne, ať to tu nesrkám do oběda, a pak na mě mrkne, musím se usmát, jak mě to potěšilo. Pak si ještě uděláme výlet na Křivoklát, na hrad, víš?

Nevím, ale to je jedno, dokonce se na dnešek začnu těšit, tak fakt dopiju kakao a jdu se rychle oblíkat. V pokojíku se brácha rozcvičuje, má při tom dokořán okno, což je fakt nepříjemný, protože je tam velká zima, hned se mi udělá husí kůže.

Jedem, jízda vlakem, obvykle nejhezčí část výletu, mě dneska nebaví, teď najednou si přeju, aby to už uběhlo, aby bylo po závodě a mohli sme na hrad.

Ani nevím, proč se tak těším. Možná proto, že na mě táta mrkl, možná proto, že si nepamatuju, že bych byl kdy na hradě, a slibuju si od toho něco skvělého.

Takže i závod docela zvládnou, ne že bych sice nějak zazářil, ale aspoň se v půlce cesty neztratím někam do lesa.

Po závodě se oddělíme od skupiny ostatních, jedou s druhým trenérem domů, a skoro slavnostně se vydáme na hrad, jenom my tři, a tentokrát mi ani nevadí, že se táta s bráchou baví o běhu a mě si nevšímaj. Jdu za nima a těším se.

Jenže celý hrad nestojí za nic. Je to nuda. Sem zklamanej.

Cestou dolů narazíme na skalní městečko, vylezeme všichni tři na malou skalku, brácha už stojí i s tátou nahoře, kam vede příkřej zub skoro bez výstupku, mně to nejde a oni mě každě chytanou za jednu ruku a vyzdvihnou mě nahoru jako

pírko, okamžik, jako bych letěl. Okamžik, kdy chci, aby mě nikdy nepustili.

Třeba to není žádná výjimka, to jenom atmosféra toho dne, kterej pro mě byl důležitěj, proto si to pamatuju, přece mi ruku podávali milionkrát předtím i potom.

Stojíme teda na skalce a táta za chvíli, že vyleze na vedlejší, daleko větší, ať tu počkáme, a brácha hned, že musí jít s ním, to je jasný, protože brácha byl za tátou jako pejsek, ale táta že ne, ostatně já přece nemůžu zůstat sám na skále.

Já bych sice klidně mohl, ani bych se nehnul, ale táta na tom trvá, vyblejskne si nás, bráchu našťvanýho, a jde. Brácha má asi vážně děsnej vztek, strčí do mě a já spadnu.

Nic to není, vstanu a dělám že nic a on se ke mně přibližuje a tváří se dost zle, a já ustupuju, až sem u samýho kraje a budu asi brečet, on mě chytne a zaklání mě, a je to dost hnusnej pocit, ale držim se, protože vim, že je to hra.

A on mě najednou v tom záklonu trochu jakoby pustí a hned chytí, začne se smát, brácha se nádherně směje, a když se směje, je jak veselej anděl, nadpřirozeně krásnej, s těma kudrnatějma vlasama. Ale já začnu brečet a kvílím jak šílenec, protože sem se fakt lekl.

Brácha mě utěšuje, ale táta je v momentě zpátky a vynadá bráchovi a mě taky zpraží, ať přestanu kňourat, a jdeme dolů.

Táta si dá v nádražní hospodě pivo a nám koupí žlutou limonádu, sedíme tam a ani jeden nemluvíme, už toho máme dost, a brácha je navíc uraženej. A tak srkáme, obyčejná nádražka, a najednou se ve dveřích objeví chlap s berlí a jednou nohou bezvládnou, táhne ji za sebou a šourá se k pultu, a číšník si ho hned všimne. A než ten chlapík k pultu dojde, už má natočený pivo, podá číšníkovi mince, opře si berli o pípu a pivo nadvakrát vypije. Vezme berlu a belhá se pryč.

A já na něj koukám, protože je jako šnek, a sem tím úplně fascinovanej, až mě táta okřikne, ať takhle necivím.

A celou dobu, než přijede vlak, a taky cestou a taky doma u večere a než usnu pořád na toho chlapa myslím a říkám si, na tohle už nikdy nezapomenu.

Do týdne na něj zapomenu.

A za rok si na něj zase vzpomenu.

Otec si na tenhle výlet nepamatuje. Pamatuje si ale na to, jak obvykle tyto výlety probíhaly, Jakub se zase coural vzadu, pořád ho musel hlídat a popohánět, protože on byl doslova nemožnej. Stejně jako při jakýmkoliv sportu. Ale to by otec chápal, každému to holt jít nemusí. Nechápal však, jak mohl Jakub na všechno tak kašlat. Nemohl si pomoci, ale když viděl Jakuba v lese při běhu nebo při tréninku na dráze, cítil především marnost. Proč se trochu nesnaží? Každý nemusí být talent, ale trochu zatnout zuby, od čeho je to chlap! Ale to ne, ona z něj chce mít holku, alespoň jednu dceru.

Matka má o Kubíka trochu strach. Ví, že ho sport nebaví. Snaží se to říct otcí, ale ten ji neposlouchá, jeho synové prostě musí sportovat a hotovo. Podívej se na Martina, řekne jí vždycky, snaží se, a jak mu to jde, ale kluci nejsou kopie, jednomu to jde, druhému to jít nemusí, Kubík na to prostě není typ. Taky ji trochu trápí, že se k němu Martin někdy chová ošklivě. Má si přece dát pozor, je o tolik silnější, Kubík je tak křehký. Snaží se být v jejich hádkách spravedlivá soudkyně. Ale je přece přirozené, že chrání toho slabšího. Máta se na ni pak dívá jako na vraha.

Za další rok jsem nevyrostl víc než o tři centimetry. Mamka se jednou u doktorky, která mě přeměřovala, rozplakala. Ale snažila se, abych to neviděl. Bylo mi to líto.

Sem prostě strašně malinkej. Cestou od doktorky mi ale mamka koupila nanuk.

Horší bylo, že od té doby mě ještě víc nutila do jídla, což bylo hrozný. Kolikrát sem seděl u stolu třeba dvě hodiny, u studenýho karbanátku s bramborama, a máslo, kterým byly ty brambory přelity, pomalu chladlo a tuhlo a já věděl, že už nesním ani sousto.

Tehdy mě někdy brácha vysvobodil, takže třeba je tohle to sourozenecký poutko. Prostě přišel do kuchyně a najednou si to nacpal do pusy a zase odešel. Pak sem dal talíř do dřezu a odešel taky. Když sem vyšel z kuchyně, mamka na mě po každý z obýváku zavolala, jestli sem to snědl, i když věděla, že já bych prostě nevstal, když mi to zakázala.

Anebo sem to někdy vyhodil z okna. Ale to sem se bál. Jednou padl kus masa na parapet sousedů pod náma.

Během tohodle roku to taky táta se mnou pomalu vzdává. Na podzim, když začlo bejt zase ráno zima a mně se nechtělo ven, kňoural sem, a mamka se za mě přimlouvala pořád víc, až táta nakonec prostě mávl rukou a odešli s bráchou sami.

A čím častěji sem zůstával doma s mámou, tím míň si mě táta všímal. Když sem přestal úplně chodit na tréninky, bejval sem pořád, celý odpoledne s mamkou a třeba sme vařili večeři a fakt mě to bavilo, už tehdy sem se naučil knedlíky s vejčkem, teda pod dohledem, abych na sebe nezvrhnul pánev s rozpáleným olejem.

Měl sem takovou malou stoličku, abych všude došáhl.

Anebo sme sušili byliny. Mamka mě učila znát kytky. Znáám je. Taky sem v té době začal kreslit a mamka měla pocit, že

sem hrozně moc dobrej, tak sem začal chodit na výtvarku, což mě teda baví o dost víc než běhání, ale zase mi trochu vadí, že nemůžu kreslit, co chci, což jsou většinou nějaký přírodniny, ale že mě učitelka, která má hrozně silný brejle na dálku, takže za nima má už jenom malinký očička, prudí, ať kreslim to, co nám zadala. Potom tam sedim a čmárám jen tak a ona si stěžuje mamce. Mamka mi domlouvá.

Před tátou se ale o kreslení vůbec nemluví. Mluví se buďto o bráchovejch úspěších, nebo o našich školních věcech, a jinak vlastně o ničem. Táta mluví daleko víc s bráchou než s mamkou. Se mnou jenom letmo, jdi si umejt ruce, už je večer, kde máš svetr, co ve škole, ty se neučíš? A tak podobně. Chováme se k sobě trochu jako cizí, ale slušní lidé. Už mi to ani není líto, protože sem rád, že nemusim běhat. A taky mám mamku a kreslení a v tý době mi mamka koupí rybičky. Koukám na ně celý dny, průhledný a třpytivý.

Zato s bráchou se k sobě moc slušně nechováme. Sem pořád stejně slabounkej a stejná slečinka, někdy se v noci pořád počůrávám, když se mi zdá nějaké hroznej sen.

Brácha mi za tohle dělá nejhorší věci. Hrozně se stydim a on to vytahuje přede všema, dokonce i jednou když za mnou přijde spolužák Robert s úkolama, dělá si ze mě legraci, snažim se nereagovat, protože pak ho to možná přestane bavit, ale potom už to nevydržim a on je hrozně nad věcí, já brečim a chudák můj spolužák chce co nejrychleji vypadnout, jak je to trapný, a pak to stejně rozkecá po třídě.

Jediný, co můžu já, je říct to mamce, ale za to se taky moc stydim, takže to nechám a jenom si všechnu tu nenávist k bráchovi schovávám.

A takových zážitků je asi víc. Někdy kolem ledna, kdy je mi osum, chodíme už s bráchou kolem sebe jako náhodní spolubydlíci, ale před rodiči děláme, že je všechno v pořádku. Brácha mě vodí do školy, aby mamka každý ráno nemusela,

což spočívá v tom, že se na první křižovatce rozdělíme a odpoledne se na téhle křižovatce zase sejdem.

Ten kousek do naší ulice jdeme sice vedle sebe, ale ne tak blízko, aby někoho napadlo, že k sobě patříme.

V únoru si koupíme do družiny křeččka. Máme služby, kdo se o něj ten určitý den stará. Beru ale služby i za ostatní. Čistím mu pelech a hraju si s ním, z knih, ze samých Robinsonů Crusoeů, který sou připravený v knihovničce pro společný čtení, mu stavím labyrint. Nevím, proč doma nemám žádný zvířátko. Teda suchozemský. Ale když to řeknu mamce, zafuká si na čelo. Fuj, myš, řekne. Mám chuť si taky zaklepat na čelo, křeček není žádná myš.

Je středa devatenáctýho března. Venku na ulicích leží zbytky sněhu, bílý fleky na hnědý zemi. Nejošklivější bezčasí mezi zimou a jarem.

Dneska má křečka Veronika a nechce, abych tam zůstal, čumí na mě jako husa, ať už vypadnu, není to jenom tvůj křeček, dneska ho mám já, tak jdu.

V šatně jsou ještě Robert a Kája, obouvám se, ještě že mám zalepovačky, myslím si, jinak by mi utekli, ale později mně to bude tisíckrát líto.

Teď vyběhnem na ulici a tam Kája vrazí do nějakýho osmáka, kterej tam stojí se skupinkou dalších skoro dospělých, a ty Káju hned chytanou, omluv se, a Kája se omluví, oni mu ještě trošku zanádvaj a pustí ho a Kája poodejde k nám, a pak na ně zakřičí vy píčusové posraný a všichni tři se dáme do běhu a oni taky. A Kája na ně pořád řve, a všichni tři běžíme, teď se mi hodí i moje dávné běhání, protože nejsem poslední, poslední je Robert, on je dost tlustý, běžím a koukám na Kájovy záda, i on běží, už asi nemá dech na nadávání, tak mlčí a běžíme.

Kája vběhne do ulice a já běžím za ním a ještě se ohlédnu, protože slyším, jak Robert piští, někdo ho asi chytnul, a jak se otočím, tak zakopnu a pak slyším jenom hrozný troubení a nějaký zvuky aut, není to zpomalený jak v nějakém filmu, nevím, co se stane, a neproběhne mi před očima celý život, naopak, je to tak rychlý, že nemůžu udělat vůbec nic, jenom vim, že teď sem v hajzlu, a dál už nevím nic, nevím ani, jak dopadnu na zem, ani jak za týden po tom dětem ve škole křeček uteče.

Během hodiny fyziky zaklepe na dveře kolegyně Horáčková. Jenom očima si sdělí, že má matka v ředitelně nějakou špatnou zprávu. Pubertáci natahují uši. Odejde ze třídy a je jí špatně strachy, co se komu mohlo stát. Stejně ví, že to bude Kubík. Nakonec se rozběhne, běží tichou školní chodbou. Ať to nejsou děti, ať je to Michal. Hned do nemocnice, zástupce ji odveze. Když se v nemocnici dozví, co se přesně stalo, rozpláče se, ale pláče stejně tak i úlevou, tohle všechno je jedno — hlavně že její chlapeček žije.

Probudím se v nemocnici. Kolem mě je bílo, nemůžu moc pohnout hlavou, takže vidím jenom bílý strop. Snažím se ale hlavou pohnout, bolí. Nade mnou stojí mamka a brečí. Nedokážu určit, jestli radostí, či z jiného důvodu. Jak se pomalu probouzim, cejtím, jak mě strašně bolí pravá noha. Chci mluvit, ale moc to nejde, mám sucho v puse a tak.

Rozbrečím se, noha fakt strašně bolí. Trošku se kroutím na posteli, to mě ale pak bolí víc věcí. Přichází sestra a něco mi píchá do ruky.

Probouzim se podruhé. Je to daleko lepší. Mamka tu není. Vedle mě na posteli někdo leží. Jsem v trojlůžkovém nemocničním pokoji.

Za chvíli mamka přijde. Má kafe v kalíšku. Moc pěkně voní.

Stěžuju si na nohu a ona začne znovu brečet.
Nohu nemám. Bolí mě noha, kterou nemám.
Mám štěstí, prej sem mohl být mrtvej. Možná mám štěstí,
ale nemám nohu.

Brečím, protože máma brečí.

Teprve v noci, když nemůžu spát, tak je mi to líto. Teprve
v noci brečím, protože nemám nohu. Zbytek nohy, co mi zů-
stal, končí nad kolenem.

Mamka chodí pořád. Snaží se se mnou mluvit. Nezajímá mě
to. Ptá se mě, co bych chtěl, říkám, že nohu. Zase brečí.

Táta chodí taky každý den, ale jenom na chvilku. Snaží
se mi, jak by asi řekl on, dodat odvahy. Hučí do mě, jak mu-
sim překonat sám sebe. Jak je to teď celý na mně. Jak se mám
držet. Jak sem správněj chlap a ty přece bojujou.

Brácha přijde jednou. Přinese mi velkéj pytlík buráků.
Chvilku si sedne na židli a tře oči po pokoji. Ani jeden
nevíme, co bysme si povídali.

Brácha je na tuhle místnost moc hezký. Vůbec se sem ne-
hodí.

Když odejde, sním všechny buráky najednou, až mi od soli
popraská pusa. A v noci mám pak hroznou žízeň. Nakonec
musím vypít z kelímku čaj Honzíkoví, který leží vedle na po-
steli a fňuká, protože ho furt bolí břicho, bábovka, protože
svůj čaj už mám vypíjet.

Jednou se zastaví Kája se svojí maminkou, přinesou mi fakt
moc dobrý bonbóny, ale nikdo neví, co by se mělo říkat, je to
nepříjemná situace, Kája se přede mnou tak strašně stydí, že
docela brzo řeknu, že sem unavený. Okamžitě odejdou a je
vidět, jak se jim ulevilo. Mně taky.

Otec má na matku vztek. Vidí Kubu, jak tam leží a odmítá
cokoliv udělat, cvičit, snažit se, aby brzy chodil. A ona tam

u něj sedí a pláče. To je pak jasný, že se kluk cítí jako největší nebožáček.

Ale to jí otec nevysvětlí, že čas lítosti je pryč, teď že se musí zase něco dělat.

Hrozně ho mrzí, že jí dovolil, aby Kuba přestal trénovat, aby se z něj stala holčička. Otec si vyčítá, že ho nevedl tvrději, víc chlapsky, protože to by teď jistě měl víc síly postavit se tomu.

Po několika marných hádkách s matkou má otec takový vztek a pocit zbytečnosti, který lze překonat jen tréninkem nebo chlastem, a tak to udělá, raději obojí.

A i když trénuje a pije už léta, teď najednou je to z jiného důvodu, a skutečně, je to zcela jiné. I kdyby se později nestalo všechno, co se stane, otec by stejně nakonec s alkoholem problém měl.

BEZ NOHY

Nejdřív se mi do ničeho nechce. Čím víc mi všichni říkají, jak musím cvičit a musím se snažit, tím míň se mi do něčeho chce. Naštěstí mi mamka nosí knížky, v nemocnici se naučím číst, jako kdybych byl nejmiň ve čtvrtý třídě, a ne ve druhý.

A pak začne jaro a já pořád ležím, protože necvičím, takže mám slabý ručičky, ani se nemůžu učit s berlema. Maximálně mě posadí na vozíček a vyvezou na terasu.

Kromě nohy mi vlastně nic hrozného není. Pár modřin. Nařazený žebra. Rána na hlavě na pár stehů. Všechno se rychle hojí, akorát noha pořád nechce dorůst.

Když začne ve vzduchu vonět léto, sem v pořádku, pokud ovšem nemluví o noze. Jsem ještě o trochu hubenější, ale já už předtím vypadal dost nezdravě a tak, takže to asi není

zas takovej rozdíl, myslím si. Pak za mnou přijde mamčina kolegyně, všimnu si jejího pohledu, snaží se dělat že nic, ale nejde jí to, musím teda vypadat fakt hrozně.

Nevím, proč se začnu snažit. Asi že cejtím ten teplej vzduch a chci z nemocnice pryč. Prostě začnu.

Jednou, když už se mi zdá, že sem na tom docela dobře, se pokusím vstát s berlema z postele a spadnu na zem.

Ležím tam a brečím a vůbec ne bolestí nebo lítostí, ale děsným vztekem, a když přijde sestřička a chce mi pomoci, tak ji kousnu do ruky.

Nevím, co se během těch měsíců změnilo, ale najednou sem plnej vzteku. Nenávidím celý svět.

Pahejl vypadá jako něco mezi rohlíkem a srolovanou ponožkou a je podivně citlivej.

Učím se chodit.

Bolí mě podpaží.

Mamka je ze mě celá špatná, pořád mě hrozně opečovává. Když se vrátím domů, musíme si s bráchou vyměnit postele. Máme palandu a můj místo je nahoře. Kdysi sem si to vybrečel. Od té doby se časy změnilý. Teď už brácha nahoru nechce. Ale celkem bez řečí to udělá, když mě přivezou z nemocnice.

Už umím docela chodit o berlích, mám moc pěkný, modrý, ale vozík mám taky. A taky mám protézu. Je fakt pirátská, napadne mě jednou, když mám dobrou náladu.

Takže mě táta přinese do pokojíku, držím si berle, a položí mě na dolní postel a brácha na mě kouká, a když táta odejde z pokoje pro nějaký další věci, který zůstaly v autě, řekne brácha: „Tak co? Jak to de?“

Pokrčím rameny, ale mlčím. Co bych asi tak měl říct? Pak se mi začne chtít na záchod. Snažím se vstát, ale jak na mě čumí, sem nervózní, a tak spadnu. Padat už umím.

Brácha vystřelí ze židle a sebere mě. Cejtím, jak je silnej.

„Seš jak pírkó,“ řekne on a znova mě posadí. Pak mi podá berle a pomůže mi vstát. Jdu z pokoje a vím, že na mě pořád kouká.

Čůráám vsedě.

Když jdu večer ten první den spát, najdu pyžamo na dolní posteli a nikdo neřekne ani slovo. Mamka mi pomáhá s převlíkáním a přehnanou péčí věnuje pahejlu. Brácha dělá, že nic, ale taky trochu po pahejlu pokukuje. Pak mi dá mamka pusu na dobrou noc, to už sem dlouho nezažil, nový zvyky, chce dát i bráchovi, ten se odtáhne, mamka odejde. Další dny se už bráchovi pusu dát nesnaží. Jednou si všimnu, jak na mě brácha kouká, jak mi něco závidí. A přitom já bych mu mamčinu voňavou pusu klidně nechal, v nemocnici sem taky usnul bez ní.

Matka je strašně šťastná, že Kuba začal spolupracovat. Zatímco on se vzteká, ona je plná lítosti. Dělá jí velké problémy vidět ho, jak zápasí s berlemi, jak kulhá a jak se ještě víc uzavírá do sebe, chudinka, čím si tohle zasloužil? Matka se snaží hovořit o tom s otcem, ale ten je rád, že se Kubík konečně začal snažit, nic jinýho vidět ani slyšet nechce, a pořád matce dokola opakuje, ať si to tak nebere. Ale matka si to bere. Jako by chtěla Kubovi vynahradit nohu, i pobyt v nemocnici, i nepohodlí při cvičení, a vlastně všechno špatné, co se mu kdy přihodilo, pečuje o něj, jako by byl malé dítě. Martina v té době opravdu moc nevnímá. Je velký a zcela samostatný, a jestli není, tak se takovým musí stát. Matka si to ale v žádném případě teď neuvědomuje. Je to jako zvířecí instinkt, starat se víc o mládě, které je na tom hůř. Ale za čas jí to bude líto.

Otec je opravdu rád, že se Jakub začal snažit. Dokonce tak rád, že si Jakuba všímá, až musí mít Martin někdy pocit, že teď už ho nemá nikdo rád. Naštěstí má v té době výborně

natrénováno, takže vyhrává, opravdu se snaží, najednou tak moc záleží na tom, aby nebyl druhý, a to otce zase nasměřuje k němu. Otec už si ale zvykl zajít si po práci na tři piva a po tréninku na další čtyři, snadný zvyk. A teď, když se všechno obrací k lepšímu, tak o nic nejde, když nepije ze vzteku, tak pít vlastně ani nemusí, takže je to, jako by skoro ani nepil.

PIRÁT

Takže sem doma a trochu chodím o berlích. Ale musím trénovat, protože pořád moc nevydržím. Mamka je se mnou doma a stará se o mě. Nejdřív je to paráda, ale pak už nejsem ani chvíli sám, chci sedět a dívat se na rybičky, dvě bráchovi umřely, když sem byl v nemocnici, ale já si pak mohl vybrat jinou, mám teď novou, je velikánská a ploutvičky a ocas za ní vlajou jako závoje, je krásná, ale stejně bych měl radši ty starý, a mamka přijde do pokoje, co dělám, a hned vymyslí něco, co bych dělat moh nebo spíš měl, a ne že by to nebyla legrace, mám soukromý hodiny výtvarky s tetou Klárou, která učí na stejný škole co mamka, taky můžu daleko víc koukat na televizi, teda na něco, nejvíc koukám na dokumenty o zvířatech, hlavně mě baví ptáci.

Je mi líto, že sem tenkrát, když se mamka ptala, co bych chtěl, něčím místo nohy papouška.

Teď když to řeknu znovu, tak se na to mamka moc netváří.

Mám pořád co dělat, ale sem doma a venku už je skoro léto, teplíčko, a za chvíli končí škola, ale já ven nechci, protože se bojím a stydím. Sice by mamka šla se mnou, ale to je mi jedno, s ní nebo bez ní, jednou sem vyšel před vchod a všichni na mě koukali, a to sem vůbec nemoh vydržet.

Ale stejně jednou ven musím, protože rodiče chtějí, abych se po prázdninách vrátil do své třídy, takže musím udělat nějaký testy, aby bylo jistý, že sem dohnal zmeškaný učivo.

Vzbudí mě ráno v půl sedmý, stejně jako bráchu, a vypravuji se do školy, a já nemůžu ani snít, jak je mi blbě z toho, že musím s berlema ven, a navíc do školy mezi lidi, který mě znají. Ale mamka mě pořád uklidňuje, ať nejsem nervózní, že test jistě udělám. Ale to si myslím taky, trochu sem se s mamkou učil a stejně sem byl vždycky ve škole dobřej.

Sedím u stolu a chleba se ani nedotknu, mamka je naštvaná, ale co se dá dělat, musíme jít.

A tak jdeme na autobus a jedem ty tři zastávky do školy, brácha jde pod nějakou průhlednou záminkou raději pěšky, aby ho neviděli se mnou. A já pořád cejtim ty pohledy lidí, lítostivý i posměšný, až se z toho začnu hrozně červenat. Když dojdeme ke škole, tak sem celej červenej a pálej mě uši, a to nejhorší teprve přijde.

Protože děti ve škole nekoukaj, ale taky to komentujou, slyším to, oni samozřejmě vědí, že nemám nohu, slyším, jak je to hrozně zajímavá, slyším bez nohy a noha, mamka jde a dělá, že je všechno v nejlepším pořádku, a já nemůžu jít tak rychle. Asi po sto miliónech let se dostanem do učebny, kde je moje třídní učitelka, potřese si se mnou rukou, vede takovou tu hrozně povzbudivou řeč, pak se s mamkou baví, jak sem dobřej, neposlouchám, snažím se uklidnit, ale místo toho, abych myslel na cokoli užitečného, vybavujou se mi další a další lidi, který sme míjeli na chodbě a jak se koukali, jak nad tím takhle zpětně přemýšlím, tak se mezi nima objeví i Robert, kterej ale dělá, že mě nevidí.

Test neudělám. Vůbec to nejde. Nemůžu.

Odcvzdám to a pak s mamkou čekáme, než se na to třídní podívá. Mamka se vyptává a já se trochu kroutím. Přesto ji překvapí, když se učitelka vrátí a řekne, že ne. Je jí to moc líto,

povídá a mamka se proti tomu ohrazuje, to není možný, učil se, jenom chvilková indispozice, ale učitelka stále opakuje, jak je jí to líto a že se nic neděje, že si prostě zopakuju ročník, to přece není žádná tragédie.

Konečně můžem vypadnout a já sem strašně unavený, teď když jdeme po chodbě, je úplně prázdná, protože je zrovna hodina, mamka spěchá, je naštvaná a já jí nestačím, a mamka mluví, pořád se mě ptá, jak je to možný, a já vůbec nemám na to jí to vysvětlit, je mi hrozně smutno nebo co, jediný, co chci, je být doma a sám.

Tenhle zážitek mě zase na chvilku vrátí do doby, kdy sem byl v nemocnici, jenom ležím a doskáču akorát na záchod, nic se mi nechce, protože k čemu, je léto a já nemůžu ven, tak co bych se snažil.

Měl bych jet jako každý prázdniny k babičce, ale nepojedu.

Ležím a odmítám všechno a mamka zase brečí a táta, kterej, když sem se vrátil z nemocnice a celý dny chodil po bytě, sem tam a pořád, sem tam, z obýváku do chodby a pak do každého pokoje a zase do obýváku, byl hrozně spokojenej, mluvil se mnou víc než kdy předtím, vim, že měl radost, ale brácha pak zase vyhrál nějaký závod a táta si mě zas všimnout přestal, prostě mi uhýbal, když sem chodil, ale to je všechno, tak táta za mnou zase několikrát přijde a přemlouvá mě a je to nepříjemný a já se před ním jednou schovám pod postel, ležím tam a vidím jeho nohy a on se dolů nepodívá, ale samozřejmě ví, že já tam sem, sedne si na postel a chvíli mlčí a pak řekne: „Co si myslíš, že se stane? Že ti ta noha znovu naroste?“

A v tu chvíli musím brečet, jak je mi líto, že mi znova nenaroste, a jak brečím pod postelí, tak samozřejmě přijde mamka a chce mě vytáhnout, ale já nechci, bráním se, vířím prach, a ona mě nechá, pak se zeptá táty, co se stalo, a táta je nerudnej, oba odejdou a já slyším, jak se hádají v obýváku. Vylezu a oblečení mám celý zaprášený.

Až za čas mi dojde, že to táta myslel v dobrým, to ale až v době, kdy už sem zas z toho špatnýho venku, takže to můžu pochopit, že to myslel tak, že prostě jenom marním čas, že jinak už to nebude, a že čím dřív vyjdu a naučím se to brát, tím dřív mi bude líp. Asi.

Ale zatím ležím a trucuju, jak je to nefér, a venku je třicet stupňů a já bych moh bejt u babičky, jenže když si představím, jak jedu vlakem a ty lidi se na mě dívaj, tak se nemůžu ani zvednout.

Nakonec mě z toho dostane papoušek. Mamka mi ho samozřejmě koupí. Je nádhernej. Jednou odpoledne odejde na nákup, a když se vrátí, hned od dveří volá, Kubo, vstaň, mám pro tebe něco, jako kdyby nevěděla, že já ani náhodou nevstanu.

Takže přijde ke mně do pokoje a chvíli si se mnou hraje, jako že co bych chtěl a hádej, co mám, a tak, ale moc to nejde, protože já sotva odpovídám. Mamka pak položí k posteli klec a v ní je ten nádhernej ptáček a já cejtim, jak bych brečel samou radostí, ale zvládnou to, pak vstanu a děkuju mamce, obejmem se a brečet bude asi ona.

Postavím klec na stůl a koukám a koukám.

Po večři mi mamka nadiktuje podmínky, starat se o něj, přinesla mi nějaký knihy, tak ty si přečíst, a hlavně cvičit a chodit.

Jasně že jo. Ani mi to nemusí dávat podmínkou.

Úplně si představuju, jak ho naučím sedět mi na rameni, a pak budu opravdovej pirát.

Taky jak ho naučím mluvit.

A vůbec všechno.

Večer přijde brácha a hrozně se naštve. Pustil sem totiž předtím Piráta z klece a brácha začne řádit, že jestli ho nezavěu, tak on to tam všechno posere, a chce po mně, abych ho zavřel zpátky, což ovšem není tak jednoduchý.

Pak si jde brácha stěžovat do kuchyně, jenže to moh čekat, že mu to bude málo platný, mamka ho uklidňuje, ale to je všechno, rozhodně mu nečkne, no to máš pravdu, ten pták to všude posere, ať ho hned dá do tý klece, spíš mu řekne, nech toho a nedělej scény, buď rád, že je Kuba takhle šťastnej.

Nakonec sice Piráta chytí, ale až pozdě v noci. Zatím není na nic zvyklej. A stejně ho ráno zase pustím prolítnout se.

Zbytek prázdnin se bavím s Pirátem. Učím ho různé kousky. Učím ho mluvit.

Taky začnu chodit ven. Nejdřív na chvíli, pak se to snažím prodlužovat. Zjistím, že jde spíš o to nevnímat ostatní lidi. Učím se nevnímat nikoho.

Netrvá to nijak dlouho. Na konci srpna, těsně před začátkem školy, už chodím ven normálně a nikdo jinej než já na ulici neexistuje.

Taky už chodím bez berlí. Akorát hrozně kulhám. Sem jako náčelník všech pirátů světa, jenom můj papoušek mi na rameni sedět nechce.

POSTEL

Ještě než se vrátím do školy, definitivně, alespoň se zdá, že to tak bude, se vyřeší naše záležitost s bráchou, tedy s jeho postelí.

Už sem totiž fakt došl, můžu, co potřebuju. Sice kulhám, ale není to nijak kritický, teda nebolí mě to a ani mě to nijak neomezuje. Nemůžu běhat, ale můžu se o to pokusit.

A pořád spím dole na bráchově posteli. A pořád pouštím Piráta po pokoji, aby se prolít, protože v kleci se odnaučí lítat a netrénuje křídla, a kdyby někdy potřeboval, tak neulítne ani deset metrů, protože bude z tý klece celej zakrnělej.

No a Pirát se fakt někdy vydělá v pokoji, ale většinou si toho všimnu a uklidím to. A já se navíc snažím, aby na bráchovu postel moc nesedal. Protože jemu to vadí a já se s ním nechci hádat.

Co sem se vrátil z nemocnice, držíme příměří, i když vim, že je brácha naštvanej, že já teď můžu všechno, třeba v pokoji, stačí říct mamce, ale brácha nic nedělá, přece jenom sem malej a nemocnej, a taky asi ví, že by stejně nic nemoh a že teď už není ani legrace dělat si ze mě legraci, protože mamka je na něj v tomhle ohledu daleko přísnější. Ale já se taky snažím moc si nevyskakovat, aby jako neměl dojem, že já teď vládnu všem.

Ale na něco si zvyknout musel, třeba že Pirát poletuje v pokoji, a na to, že já spím dole, i když už asi není proč, myslím, že klidně vylezu nahoru, když budu chtít. Ale nechci.

No ale právě jednou sem si nevším, že se Pirát vysral na jeho horní postel, a když si chtěl brácha večer lehnout, tak to zjistil a začal na mě řvát, že to teda ne, přišla mamka a on jí to hned řekl a mamka byla taková rozpačitá, že jako má pravdu, ale co s tím, a on povídá, ať už zase spím na své posteli nahoře, a hrozně to začal prosazovat a mamka mě hájila, že ne, já nemusel říct ani slovo, oni se chvíli hádali a brácha stejně zůstal nahoře, akorát mu mamka převlíkla ten posranej polštář.

Ležím na zádech a ruce mám složený, když usínám, to sem si asi zvykl v nemocnici, mám několik fotek z tohohle období, mamka se trochu vrátila k focení, ale fotí hlavně mě, na fotkách spím a vypadám přitom jako mrtvej, a brácha se nakloní dolů a jenom na mě kouká a myslím, že mě prostě nenávidí.

Visel tam takhle jako netopýr asi pět minut, až už mi to bylo fakt nepříjemný.

Co děláš? řek sem, a on že nic a dál visel.

Hele, já za to nemůžu, řek sem.

A on se teprv až když celej zrudnul, jak se mu krev nahrnula do hlavy, vyšvih zpátky nahoru.

No a za týden potom odjela mamka na dovolenou s kamarádkama a já sem zůstal doma sám, teda s bráchou, kterej mě měl hlídat, ale spíš mě doma zamknul, sebral a schoval sirky, nože, nůžky a žiletky a já sem byl rád, že tu sem sám, takže mi ani nemusel hrozit, co všechno mi udělá, když budu žalovat, že tu se mnou není.

Ale já sem poznal, jak má najednou velkou sílu, když tu nemám mamku, která mě chrání, tak sem nic neříkal.

A jednou večer, když sem přišel z koupelny, měl sem svoje peřiny nahoře a on ležel na dolní posteli a vůbec nic nefekl, tak já taky ne a vylezl sem nahoru. Nebylo to až tak snadný, jak sem si myslel.

V noci sem se probudil, byla tma a mně se chtělo na záchod, natáh sem se po lampičce, a jak jsem ji zapnul, tak praskla žárovka.

Chvilku sem tam ještě ležel a přemýšlel, jestli to teda vydržím, ale fakt to nešlo, tak sem začal volat bráchu a nic, zopakoval sem to asi stokrát, pořád nic, zavolał sem na tátu, taky nic, a pak už sem to doopravdy nemoh vydržet, tak sem zkusil slézt potmě a někde na druhý šprušli sem se netrefil a spadl sem, a jak sem se snažil se nějak zachytit, tak sem strhnul klec s Pirátem, která je na stole hned u postele.

A jak už se mi fakt chtělo na ten záchod, tak sem se počůral.

Načež se brácha začal vrtět, potom rozsvítil svoji lampičku a dělal, že je hrozně rozespalý, koukal na mě a já tam ležím s mokrýma kalhotama a povídá: „Co je? Ty ses pochcal?“

A v tu chvíli sem ho fakt nenáviděl, fakt, přísahám, že jo. A myslím, že on to viděl, tu nenávist v mejch očích. Ale je mi to jedno.

„Chceš pomoci?“ řekl ještě, ale já sem vůbec vzteky nemoh mluvit, tak se otočil a zase se zachumlal do peřiny.

Já se honem sbíral, abych dal do pořádku klec, Pirát byl nervózní a trochu křičel a já se bál, že má třeba něco zlomenýho. Ale naštěstí neměl.

Pak sem se doskákal převlíct.

Slyšel sem, jak v ložnici chrápe táta. Mamka by se určitě probudila. Začalo mi bejt po mamce smutno, což mi připadalo divný, protože jinak už sem ji v té době měl za něco, co je tu pořád, ať chci nebo nechci, něco neměnnýho a danýho, její pláč a lítost a její rituály, něco, co mě spíš tak trochu nějak otravuje.

Vrátil sem se do pokoje, vylez nahoru, brácha zhasnul a já sem dlouho nemoh usnout.

Za dva dny se vrátila mamka.

„Tak ty už spíš nahoře? Není to pro tebe těžký?“

A já sem samozřejmě moh říct, jo, pohoda, a brácha by to určitě ocenil, třeba bysme se ještě mohli nějak bavit, třeba by bylo všechno jinak, ale já začal z plnejch sil žalovat, vynechal sem akorát to, že sem se pochcal. Zato pád sem vyličil, jako bych spadl někde ze skály a málem umřel.

Tak sem spal zase dole a brácha dostal strašně vynadáno, slyšel sem ho, jak křičí, že nic neslyšel, několikrát to opakoval, až sem mu začal skoro věřit, ale co s tím, a když přišel z kuchyně, kde si ho rodiče podávali, vypadal, jako by plakal, a podíval se na mě hrozně zle. A bylo to.

Otec šel jako obvykle s kamarády do klubu, jako každý čtvrtek, celý večer hrál mariáš, dal si pět piv a tři panáky slivovice, přišel v jedenáct hodin, svlékl se, ve spíži si ještě lokl domácí slivovice, to je jiná chuť, kdo ví, co to nalejvaj v té hospodě, a šel spát. Rozhodně Jakuba neslyšel, nějaké žuchnutí nebo křik papouška. Ví, že si za to poslechne hodně výčitek, o to víc se snaží být na Martina tvrdý.

Matka potom otce stejně hrozně sprdne. Ať jde s tím chlastem do hajzlu. Otec se brání, to není věc alkoholu. Kdo ví, jak to bylo, třeba to Kuba přehání. Matka se na něj podívá tak, že otec už raději mlčí. No tak co, tak byl prostě s kamarády na pivu. Nepije rozhodně nějak moc. Matka pak leží v posteli, přemýšlí — jestli pije, že se ani neprobudí, když se něco děje, tak ho tady s dětma nemůže nechat samotnýho. Vyčítá si to, neměla odjíždět. Proč otec pije, o tom se zatím nemluví, a otec na to raději ani nemyslí.

4. ANALIZA PRIJEVODA

Dugi niz stoljeća brojni stručnjaci pokušavaju definirati prevođenje. Svako stoljeće donijelo je nova razmišljanja, nove škole i nove ideje. Danas još uvijek nemamo jedinstvenu definiciju prevođenja, a kada bismo krenuli navoditi sve postojeće definicije, lista bi mogla ići gotovo unedogled. Razne definicije se temelje na različitim pristupima prevođenju te govore u prilog tome koliko je prevođenje zahtjevan proces.

Prema Anićeveu *Velikom rječniku hrvatskog jezika* (2004) prevesti znači “tekst s jednog jezika izgovoriti ili napisati u drugom jeziku”. Ova definicija, iako donosi osnovne informacije o prevođenju, mogla bi prevoditeljima djelovati suhoparno i nepotpuno. Na internetskim stranicama terminološke baze hrvatskog strukovnog nazivlja *Struna*, prevođenje je definirano kao “interpretacija značenja teksta u jednome idiomu i proizvodnja najsličnijega mogućeg značenja u drugome idiomu”. Ovdje su ključne dvije ideje, interpretacija i značenje. Naznačeno je da se ne radi samo o prijenosu teksta s jednoga na drugi jezik, već o tumačenju i razumijevanju tog teksta te prijenosu njegova značenja, i to *najsličnijeg mogućeg* značenja, a ne potpuno istog značenja. Na tom je tragu i Umberto Eco (2006: 10) kada govori da se u prijevodu nikada ne kaže ista stvar, već se kaže otprilike isto. Jiří Levý (1982: 25) piše:

„Prevođenje je prenos informacije, tačnije rečeno prevodilac dešifruje informaciju originalnog pisca – sadržanu u tekstu njegovoga djela, prepričavajući je (nanovo šifrujući) u sistemu svoga jezika; a informaciju sadržanu u njegovom tekstu – nanovo dekodira čitalac prevoda.“

Iz ove definicije jasno je da je prevoditelj čitatelj koji prvo mora razumjeti poruku kako bi ju mogao prenijeti drugom čitatelju. Detaljniju definiciju iznosi Ksenija Premur (1998: 17) koja kaže da je prevođenje proces pretvaranja i preoblikovanja poruke koja je izvorno kodirana u jednom jeziku odgovarajućim ekvivalentima ciljnog jezika, pri čemu oblik i sadržaj poruke moraju zadržati što više svoje izvornosti, načina na koji je poruka poslana i odgovarajućeg razumijevanja. I ovdje je naglašena važnost razumijevanja poruke, te činjenica da je tekst potrebno preoblikovati na način da se u ciljnom jeziku nađu odgovarajući ekvivalenti kako bi poruka bila što bolje prenesena.

George Steiner (1998: 248) dijeli povijest proučavanja prevođenja na četiri glavna razdoblja. Prvo započinje s Antikom, točnije Ciceronom i Horacijem, te traje sve do početka

19. stoljeća. Već tada razvija se poznata dihotomija koja suprotstavlja doslovan prijevod (riječ za riječ) i slobodan prijevod (smisao za smisao). Steiner primjećuje da su u tom razdoblju razmišljanja o prevođenju dolazila izravno od prevoditelja, a njihova glavna karakteristika je naglasak na iskustvu. Dakle, u to vrijeme nije bilo toliko teorije koliko opažanja i praktičnih primjera. Drugo razdoblje donosi šire poimanje prevođenja, njegovu poziciju u teorijama koje se bave jezikom i kognitivnim razinama te hermeneutički pristup, koji se temelji na tumačenju značenja govora ili teksta. Taj period, koji je donio filozofsko razmišljanje o prevođenju traje do sredine 20. stoljeća. Treće razdoblje najznačajnije je po prvim radovima o strojnom prevođenju te uvođenjem strukturalne i primijenjene lingvistike u područje prevođenja. Tek 1950-ih godina započelo je sustavno proučavanje prevoditeljstva te nastojanja da se utemelji znanstvena disciplina. Zadnje, četvrto razdoblje, koegzistira s trećim razdobljem i nosi sa sobom povratak hermeneutici u prevođenju te postavlja prevođenje među brojne druge discipline. Danas se teorija prevođenja kao relativno nova znanstvena disciplina smatra interdisciplinarnom s obzirom na dodirne točke s drugim disciplinama. Prevođenje je danas sastavni dio disciplina kao što su lingvistika, sociologija, prirodne znanosti, psihologija pa čak i informatika. U svakoj od tih disciplina na prijevod se gleda drugačije, primjerice lingvistika u sklopu paradigme ekvivalencije u fokus proučavanja stavlja i analizira prijevod kao tekst, sociologija predlaže deskriptivnu paradigmu koja promatra prijevod u kontekstu društveno-kulturnog artefakta dok kulturalni, rodni i postkolonijalni studiji fenomen prevođenja i prijevoda promatraju kroz prizmu suvremenih kritičkih teorija (dekonstrukcija, feminističke kritike, itd.) (Pavlović 2015: 22).

Prevoditelji će se uvijek složiti da je za prijevod najvažnija njegova točnost, odnosno vjernost. Međutim, ne tumače svi jednako metode kojima se to postiže. U povijesti prevođenja, kao što je već naznačeno, prevoditelji su se zbog različitih tumačenja često sukobljavali oko dva osnovna tipa prevođenja: doslovnog prijevoda, tj. prijevoda riječ za riječ te slobodnog prijevoda, tj. prijevoda smisao za smisao. Jean-René LADMIRAL (2007: 20-21) u tom kontekstu govori o opoziciji između prevoditelja koji su u prevođenju usmjereni više na izvorni tekst i prevoditelja koji su usmjereni više na ciljni tekst. Uvodi s jedne strane pojam *sourcier*, koji označava prevoditelja koji se čvrsto drži označitelja jezika i do krajnosti slijedi izvorni jezik i *cibliste*, odnosno prevoditelja koji naglasak ne stavlja ni na označitelja ni na označenik, nego na smisao, i to ne jezika nego govora ili diskursa, koji treba prevesti sredstvima svojstvenim ciljnom jeziku. Prema Levýju (1982: 71) prijevod je reprodukcija izvornika, ali mora funkcionirati i kao samostalno književno djelo. Teško je jednoznačno

odrediti što je dobar ili loš prijevod, ali postoje neke smjernice kojih se prevoditelji drže pri prevođenju. Prevoditelj bi trebao naći ravnotežu između ta dva glavna zahtjeva, između točnosti i estetike. Gubici su gotovo uvijek neizbježni pri prevođenju, ali ih je ponekad moguće nadoknaditi. Bitno je da prevoditelj ne intervenira u tekst u toj mjeri da ga obogaćuje ili poboljšava toliko da iskazuje više od originala. U skladu s tim Umberto Eco (2006: 217) ističe da je ideal prevođenja iskazati na drugom jeziku ništa manje, ali i ništa više od izvornog teksta.

Ovdje dolazimo i do samog prijevodnog procesa te uloge prevoditelja. Prijevodni proces zasigurno se ne sastoji samo od originala i prijevoda već od skupine manjih procesa koji kreću od trenutka kad prevoditelj preuzima izvorni tekst pa sve do trenutka dok ne završi ciljni tekst. Na prijevodni proces može se gledati i kao na postupke rješavanja problema na koje prevoditelj nailazi pri prevođenju. Nije u potpunosti točno reći ni da je prijevod kraj prijevodnog procesa, prijevod svoju funkciju zapravo vrši tek onda kad ga netko čita. Levý (1982: 35) je zadatak prevoditelja sveo na tri osnovne točke: shvaćanje originala, interpretaciju originala i preizražavanje (prestilizaciju) originala. Kao što je već spomenuto, da bi preveo neki tekst, prevoditelj mora tim tekstom vladati na svim razinama. Interpretacija je iznimno važna za prijevod. Neka riječ u jednom jeziku može se interpretirati na nekoliko načina u drugom jeziku i na prevoditelju je da odluči za onu koja će najbolje opisati osobine riječi iz izvornog teksta. Bitno je napomenuti da interpretacija i prijevod ipak nisu iste stvari. Interpretacija je samo jedan od bitnih postupaka u procesu prevođenja. Cilj prestilizacije jest da prevoditelj nađe najbolja stilsko i jezična rješenja kako bi prenio poruku izvornog teksta. Vladimir Ivir (1997, prema Pavlović 2015: 247) prevođenje vidi kao komunikacijski čin i navodi da prevoditelj ima ulogu primatelja izvorne poruke, koju dekodira, a potom preuzima ulogu pošiljatelja i dekodirani izvanjezični sadržaj kodira u novi jezični izraz na drugom jeziku. Tako kodiranu jezičnu poruku upućuje novim komunikacijskim kanalom krajnjem primatelju. Krajnji je primatelj dekodira i preuzima njezin izvanjezični sadržaj. Opet, ono što je zajedničko svim vrstama prevođenja, sposobnost je dekodiranja tj. razumijevanja izvorne poruke i njezino ponovno kodiranje tj. izražavanje u jeziku primaoca i prijenos te obavijesti. Neupitno je da prevoditelj mora imati izvrsne jezične kompetencije i savršeno poznavati jezik s kojeg prevodi i jezik na koji prevodi. No, on se također mora snalaziti i u funkcionalnim stilovima, prepoznati stil autora i na odgovarajući način prenijeti taj stil u ciljni tekst (Pavlović, 2015: 220).

U ovom poglavlju iznijet ćemo analizu prijevoda pripovijetke *Nestao (Zmizel)* te

poteškoće i izazove koji su se pojavili u procesu prevođenja. Pomoću konkretnih primjera potkrijepljenih teorijskom podlogom opisat ćemo postupke rješavanja tih problema i objasniti kako smo i zašto odabrali konačna rješenja. Najveći naglasak u analizi bit će stavljen na dvije najvažnije sastavnice teksta i našeg prijevoda: elemente kulture i jezične probleme.

4.1. Nepodudarni elementi kulture

Jezik je sastavni dio svake kulture i u novije vrijeme sve je uvriježenije mišljenje da se jezik i kultura ne mogu smatrati međusobno nezavisnima. Dugo se o prevođenju raspravljalo u okviru lingvistike no s vremenom je postalo jasno da se ujedno radi i o prijenosu kulture, a ne o strogo lingvističkom procesu. U tom je kontekstu bitno jezik promatrati u totalitetu kulture te kao sredstvo pomoću kojeg se najveći dio kulture uči i posreduje (Bratanić, 1991: 55). Prijevod se zato ne može smatrati isključivo prijenosom jednog jezičnog koda u drugi. Svaki čin prevođenja zapravo je pokušaj da se premosti jaz između kultura (Ivir, 1991: 145). Često će prevoditelj prilikom prevođenja uočiti elemente kulture koji su specifični za izvornu kulturu (tzv. *realije*) i koji nemaju odgovarajući ekvivalent u ciljnoj kulturi, a samim time ni u ciljnom jeziku. Kulturno specifični pojmovi odnose se na sve vidove društvenog života: na hranu, običaje, političke, pravne ili religijske sustave (Pavlović, 2015: 39). Zato je bitno da je prevoditelj dobro upoznat ne samo s izvornim jezikom nego i s izvornom kulturom i civilizacijom.

Česi i Hrvati kao slavenski narodi pripadaju slavenskoj kulturi, stoga su njihove kulture relativno bliske. Međutim, tijekom vremena su se njihovi kulturni identiteti samostalno razvijali i između njih postoji dovoljna razlika da prevoditelju određeni elementi kulture čine izazov. Prema Vladimiru Iviru (1991: 146), teškoće pri prevođenju kulture su dvojake naravi: prva je na razini primanja, kad prevoditelj mora shvatiti kulturni sadržaj poruke odašiljatelja, a druga je na razini odašiljanja, kad prevoditelj mora tako shvaćeni kulturni sadržaj svesti na kulturni mentalni sklop krajnjeg primatelja poruke. Ako prevoditelj naiđe u izvornom tekstu na kulturnu referenciju koja nema ekvivalent u ciljnom jeziku i ne može računati na to da će čitatelj biti upoznat s izvornim pojmom, mora naći odgovarajuće rješenje kako bi tu kulturnu referenciju zamijenio nekim usporedivim elementom ciljne kulture.

U pripovijetci *Nestao* kulturno specifični elementi nisu toliko izraženi. U fokusu je svakodnevni život jedne češke obitelji koji se vrlo lako može poistovjetiti sa životom obitelji bilo koje nacionalnosti, pa tako i hrvatske. Unatoč tome, naišli smo na nekoliko elemenata koji su specifični za češku kulturu i za njih smo morali naći odgovarajuće ekvivalente. U nastavku ćemo iznijeti neke od tih problema i obrazložiti rješenja koja smo odabrali.

4.1.1. Hrana i piće

Hrana je, uz imena i nazive, jedan od najčešćih elemenata kulture na koje nailazimo u tekstu. Nerijetko u ciljnoj kulturi nema odgovarajućeg ekvivalenta za nazive hrane i pića jer ta kultura te elemente jednostavno ne poznaje i nema za njih odgovarajuće nazive. Kao ni za druge prevoditeljske probleme, ni za ovaj ne postoji jedinstveno rješenje. Potrebno je naći ono koje nam najbolje odgovara s obzirom na kontekst. Vladimir Ivir naveo je sedam postupaka za prevođenje nepodudarnih elemenata kulture: posuđivanje ili preuzimanje, doslovan prijevod ili kalk, kulturni ekvivalent ili zamjena, objašnjenje, dodavanje, izostavljanje, neologizam (Pavlović 2015: 75, prema Ivir). Izdvojiti ćemo tri pojma vezana uz hranu i piće iz našeg prijevoda: *tatranka*, *žlutá limonáda* i *nanuk*, i opisati postupke koje smo primijenili za njihov prijevod.

Tatranky / *tatranka* je ime slastice koja se sastoji od vafl listova s punjenjem i krajevima namočenima u čokoladu. Danas se u Češkoj taj naziv koristi i za slične konkurentne proizvode s drukčijim službenim imenom. Od navedenih sedam postupaka, za prijevod ovog pojma najprikladnije je bilo nalaženje kulturnog ekvivalenta ili zamjene. Tim postupkom se izvorna kulturna referencija zamjenjuje referencijom na usporediv element ciljne kulture (Pavlović, 2015: 76). U našem slučaju, preveli smo *tatranku* s *napolitanka*. Čitatelj tako ima neku prepoznatljivu referencu iz vlastite kulture jer je napolitanka također keks koji se sastoji od vafl listova i kreme i gubitak pri prijevodu je minimalan jer razlika između pojmova nije velika. Nešto drukčiji slučaj bio je s prijevodom pojma *žlutá limonáda*. Jedan od prvih instinkta pri prijevodu bio je da se jednostavno posegne za doslovnim prijevodom: žuta limunada. Međutim, u češkom jeziku pojam limunada ne nosi potpuno isto značenje koje nosi u hrvatskom. Glavna razlika je ta da će osoba koja u Češkoj naruči limunadu dobiti gazirano piće, što u Hrvatskoj nije običaj. S obzirom na sastav i izgled onoga što se u Češkoj podrazumijeva kao *žlutá limonáda*, u našem prijevodu zamijenili smo ju

gaziranim pićem *Fanta*. Zanimljivo je da *Fanta* nije hrvatski proizvod, ali svaki će hrvatski čitatelj znati o kakvom se piću radi. *Nanuk* je bila marka sladoleda koja se nekoć prodavala u Čehoslovačkoj. Kasnije se *nanuk* počeo koristiti u svakodnevnom govoru kao općenit naziv za sladoled čija je glavna karakteristika ta da je na štapiću. Stoga smo se u ovom slučaju odlučili za opisni prijevod. Ovdje se ne radi o definiciji, već o podacima relevantnima za prijevod. Preveli smo *nanuk* kao *sladoled na štapiću*. Iako ovakvo rješenje nekad može biti nespretno ili predugačko, u ovom slučaju radi se o izrazu koji se najnormalnije koristi u hrvatskom jeziku, bez obzira što se zapravo radi o opisu.

4.1.2. Vlastita imena i toponimi

Još jedno pitanje koje se prevoditelju često nameće kad su u pitanju nepodudarnosti u elementima kulture jest postupanje s imenima likova i mjesta, tj. vlastitim imenima i toponimima. Češki i hrvatski pravopis se razlikuju, a češki grafemi i zadržavanje čeških imena likova za čitatelja hrvatskog prijevoda mogu predstavljati problem. Nerijetko su se u starijim prijevodima strana imena, pa tako i češka, prilagođavala hrvatskom jeziku i pohrvaćivala. Međutim, prema pravilima hrvatskog pravopisa vlastite imenice iz stranih jezika u nominativu se pišu onako kako se pišu u izvornome jeziku, a u ostalim se padežima dodaju hrvatski nastavci i imena se sklanjaju prema gramatičkim pravilima hrvatskoga jezika.²

U našem smo se prijevodu stoga odlučili zadržati originalna imena likova sa svim češkim dijakritičkim znakovima, iako je u samom tekstu zapravo razmjerno malo likova čija ih imena sadrže. U izvornom se tekstu također nekoliko puta za glavnog lika imena *Jakub* koriste razni nadimci poput *Kuba* i *Kubík*. Te smo nadimke isto odlučili ostaviti u izvornom obliku, bez prilagođavanja ili objašnjavanja njihova nastanka jer čitatelj iz konteksta lako može shvatiti na koga se odnose. Jedina iznimka koju smo napravili bila je pri prijevodu nadimka *Máťa*. Radi se o nadimku za lika koji se zove *Martin*, što hrvatski čitatelj možda ne bi tako lako povezao, a budući da se taj nadimak spominje samo jednom, za razliku od nadimka *Kuba* koji se spominje više puta, odlučili smo napisati puno ime kako bi čitatelju bilo jasno na koga se nadimak odnosi.

---

² Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (<http://pravopis.hr/>)

Kad su u pitanju toponimi, za neke već postoje ustaljeni hrvatski nazivi. Tako smo primjerice *Praha* preveli egzonimom *Prag* jer je taj grad zbog dodira dviju kultura i godina veza s Hrvatskom dobio svoj pohrvaćen naziv. *Plzeň* i *Křivoklát* su manje poznati toponimi za hrvatske čitatelje i nemaju svoje ustaljene pohrvaćene nazive pa smo ih ostavili u izvornom obliku.

4.2. Jezični problemi

Jezik je osnovno komunikacijsko sredstvo i kao takav je glavni pokretač potrebe za prevođenjem. Sukladno tome, temeljna kompetencija prevoditelja jest poznavanje jezika. Prevoditelj bi trebao dobro poznavati gramatiku i sintaksu vlastitog jezika, ali i jezika s kojeg prevodi.

Češki jezik tradicionalno se dijeli na književni i neknjiževni jezik. Službeni i općeprihvaćeni jezik koji se koristi u pisanju službenih dokumenata i službenoj komunikaciji jest, isto kao i u hrvatskom, književni jezik koji je kodificiran raznim jezičnim priručnicima (pravopisi, rječnici, gramatike) i mora ispunjavati određene norme. On se primarno koristio i u medijima, ali u posljednje se vrijeme i u toj sferi, a pogotovo na internetskim portalima, koristi neknjiževni oblik jezika, općečeški supstandard (*obecná čeština*). U okviru književnog češkog jezika javlja se i njegov govorni oblik, *hovorová čeština*. On dopušta neke elemente uporabe koji se ne mogu pojaviti u pisanom tekstu, ali su uobičajeni na cijelom području češkog jezika, npr. *děkuju* umjesto *děkuji*, *můžu* umjesto *mohu* i sl. (Bogoczová, 2009: 42). Neki jezičari navode da je *hovorová čeština* prijelazni oblik između književnog i neknjiževnog češkog jezika (Molnarová, 2009: 10). Radi se zapravo o govornim varijantama, koje nisu uvijek dio kodifikacije, iako su sastavni dio norme. (Ribarova, S. i Ribarova Z., 2015: 447).

U neknjiževne oblike ubrajaju se narječja, dijalekti, vulgarizmi i sociolekti (argo, žargon, sleng, govor profesije) (Molnarová, 2009: 11). Osim navedenih oblika, među neknjiževne oblike ubraja se i općečeški supstandard o kojem se često govori kao o drugoj najbitnijoj jezičnoj tvorevini nakon književnog jezika. Na tragu tog razmišljanja može se reći da u češkom jeziku postoje dvije središnje jezične formacije, a to su književni jezik (*spisovný jazyk*) i općečeški jezik i oba se temelje na srednjočeškoj dijalektalnoj osnovici (Ribarova, S. i

Ribarova, Z., 2015: 447).

Općečeški je ujedno jedina veća razlika u podjeli unutar hrvatskog i češkog jezika. U hrvatskom takav neknjiževni oblik ne postoji. S obzirom na važnost općečeškog jezika u izričaju autorice pripovijetke koju smo prevodili, u sljedećem ćemo potpoglavlju posvetiti posebnu pažnju njegovu prevođenju i nalaženju hrvatskog ekvivalenta, a zatim ćemo se posvetiti i problematici prevođenja frazema i ustaljenih izraza.

4.2.1. Prevođenje općečeškog supstandarda

Općečeški supstandard osobitost je češkog jezika koja ga razlikuje od ostalih slavenskih jezika, pa tako i hrvatskoga. To je danas samostalna neknjiževna forma jezika i osnovni je oblik izražavanja u svakodnevnoj komunikaciji (Ribarova, S. i Ribarova, Z., 2015: 447). Osim u privatnim sferama života, sve češće se koristi i u medijima. Prema Molnarovoj (2009: 10), općečeški je najznačajniji interdijalekt koji se danas koristi na cijelom području Češke i u velikom dijelu Moravske u neformalnim iskazima. Osim što se koristi u svakodnevnom govoru, općečeški je svoje mjesto i funkciju našao i u književnosti. Prema Čechovoj (2003: 51), upravo to prisustvo općečeškog u književnosti svjedoči tomu da postaje neknjiževnim oblikom cijelog naroda i time se odmiče od svoje prvotne interdijalektalne osnove. Petr Sgall među najizrazitije posebnosti općečeškoga navodi *í* umjesto književnojezičnog *é* (*víst* nasuprot *vést*, *velkýho* nasuprot *velkého*), *ěj* umjesto staroga *ý* (*velkejch* nasuprot *velkých*), protetsko *v* ispred početnoga *o* (*vokno* nasuprot *okno*), instrumental množine na *-ma* (*rukama*, *lidma*) i dr. (1960, prema Vuković 2015: 191). Mnogi češki jezičari godinama su s neodobravanjem gledali na općečeški jezik, a neki ga nisu niti spominjali u svojim radovima. Međutim, više nitko ne može poreći ili zanemariti njegovu ulogu i važnost u današnjem jezičnom izrazu većeg dijela Češke.

Jezik Petre Soukupove obiluje općečeškim supstandardom i ima veliki utjecaj na karakterizaciju njezinih likova te na sveukupni dojam pri čitanju njezinih djela. Konkretno, u pripovijetci *Nestao (Zmizel)* nalazi se mnogo elemenata općečeškog supstandarda, najviše na fonološkoj i morfološkoj razini. Osim navedenih najčešćih osobitosti općečeškog, u tekstu se nalaze još neke njegove karakteristike. Primjerice, u jeziku pripovjedača Jakuba javlja se oblik *šáhnout* (*nešáhnou*, *došáhl*) umjesto standardnog *sáhnout*, u glagolima i infinitivima su

česte alternacije *e/é* i *i/í* (*oblíknú se, zahlídnu, porožhlídnout se*). Još jedna od karakteristika jest oralizacija pisanog teksta koju je autorica postigla kraćenjem duljine samoglasnika u govoru Jakuba (*vim, musim, slyšim*), ali i u upravnom i neupravnom govoru (*až mě táta okřikne, ať takhle necivim*) te kraćenjem oblika glagola *být* (*sou, sme, sem*).

Prijevod općečeškog supstandarda za hrvatskog prevoditelja predstavlja veliki izazov. Zadatak je prevoditelja da sagleda širi kontekst i da odredi koliko je općečeški bitan za samu karakterizaciju i shvaćanje likova i djela te da potom odabere rješenje koje će kod čitatelja prijevoda izazvati dojam koji će odgovarati dojmu koji je stekao čitatelj originala. Nekoliko je načina na koje bi se općečeški supstandard mogao prevesti: standardnim hrvatskim jezikom, nekim od naših narječja ili razgovornim jezikom. Hrvatski standardni jezik po svojim je obilježjima ekvivalent češkog književnog jezika. Njegova uporaba je možda zadovoljavajuće rješenje u slučaju kada općečeški nije toliko značajan za samo djelo i razumijevanje likova i kulture. U slučaju našeg prijevoda, ne odgovara našim potrebama jer je općečeški supstandard izrazito važan dio pripovijetke i karakterizacije likova te bi uporaba hrvatskog standardnog jezika bila previše neutralna. Hrvatska narječja i njihovi dijalekti pak kod čitatelja obično izazivaju određene asocijacije ili čak predrasude, on ih uglavnom povezuje s određenim područjem i kulturom. Također, čitatelji koji ne koriste isto narječje kao prevoditelj vjerojatno se neće moći toliko povezati s djelom ili ga čak neće u potpunosti razumjeti. Stoga smo se u našem prijevodu odlučili za korištenje razgovornog hrvatskog jezika.

Razgovorni hrvatski je jezik svakodnevnog govora koji se koristi u razgovoru s prijateljima i obitelji, a upravo to je okolina u kojoj se nalaze likovi iz navedene pripovijetke, razumljiv je svima i stoga se pokazao kao najbolje rješenje za prijevod. Također je u skladu s jezičnim izrazom petnaestogodišnjeg dječaka koji je pripovjedač većeg djela pripovijetke. U nekoliko navrata radnja je ispričana iz perspektive pripovjedača u *er*-formi. Ti dijelovi ne sadrže toliko elemenata supstandarda i osjeća se razlika u jeziku te smo zbog toga te dijelove preveli standardnim hrvatskim jezikom. Budući da u hrvatskom ne postoji ekvivalent općečeškog potrebno je određene gubitke nastale pri prijevodu nadoknaditi. Jezik određuje i karakter likova u djelima, njihovu okolinu, vrijeme i mjesto odvijanja radnje. Pri čitanju odabrane pripovijetke na češkom jeziku izrazito se osjeća da se radi o jeziku mlade osobe. U našem prijevodu to smo postigli na način da smo koristili krnji infinitiv i sažimanje samoglasnika, a leksik smo nadomjestili uporabom riječi iz žargona i slenga te govora mladih. Tako smo primjerice *třídni* preveli s *raska*, *foťák* s *fotić*, *fakt* s *fakat* itd. Kako bismo nadoknadili nepostojanje hrvatskih ekvivalenata u nekim smo slučajevima preveli češke

standardne riječi hrvatskim razgovornim jezikom, npr. *radši>rađe*, *žalovat>cinkati*. U slučaju češkog *brácha* ipak smo se nakon svega odlučili za standardni hrvatski *brat* umjesto *buraz*. Dobili smo dojam da bi prijevod, kada bismo u tekst ubacili riječ *buraz* na sva mjesta gdje se nalazi *brácha*, dobio jednu potpuno drugu intonaciju koja nam nije odgovarala. Zvučalo bi pregrubo, pa čak i pomalo neprirodno jer izraz *buraz* u hrvatskom se često može čuti među mladima i to najčešće iz Zagreba i okolice, ali ne kada netko govori o svom bratu već kad se obraća svom prijatelju: *E buraz*, *Di si buraz* i slično. Hrvatski pravopis u slučaju izostavljanja određenih slova ili kraćenja riječi predviđa korištenje izostavnika umjesto izostavljenog slova, osim na kraju krnjeg infinitiva (*ić*, *radit*, *napraviti*) ili pri sažimanju dvaju samoglasnika u jedan (*kao>ko*, *reka>reko*, *mogao>mogo*). Međutim, izostavnik bi se ipak trebao zabilježiti u slučajevima poput *il'*, *al'*, *svak'o* itd. Budući da je takvih primjera bilo zaista mnogo, utjecali bi na vizualni izgled teksta i općenito ometali tečno čitanje pa smo odlučili ukloniti sve izostavnike. Čitatelji su tako manje opterećeni i dekoncentrirani prilikom čitanja.

4.2.2. Prevođenje frazema i ustaljenih izraza

Među nepodudarnosti na koje prevoditelj nailazi tijekom prevođenja svakako treba spomenuti i višerječne sklopove, tj. frazeme, kolokacije i ostale ustaljene izraze. Ti su izrazi zbog svoje složenosti i različitosti u kulturama i jezicima poseban izazov za svakog prevoditelja. Zbog svoje desemantiziranosti, konotativnosti i slikovitosti, oni zahtijevaju izvrsno poznavanje jezika, ali i društvenog i kulturnog konteksta (Kurtović Budja i Vidović Bolt, 2013: 159). Prema Hrvatskom frazeološkom rječniku (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014: 5) frazem se sastoji od najmanje dviju sastavnica i za njih je karakteristična ustaljenost upotrebe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura. Sukladno tome, značenje frazema nikako nije zbroj značenja svake pojedinačne riječi već on ima novo značenje kao cjelina. Prilikom prevođenja frazema posebno dolazi do izražaja nedostatnost ili čak neprimjerenost prevođenja riječ za riječ. Bitno je da se prilikom shvaćanja i prevođenja frazema ne fokusiramo na smisao svake pojedinačne sastavnice već na njegovo značenje kao cjeline.

Slično kao i u slučaju drugih prevoditeljskih izazova, ni za ovaj ne postoje stroga pravila ili samo jedno ispravno rješenje. Nekoliko je načina na koje prevoditelji najčešće prevode frazeme, a među njima su upotreba frazema koji ima sličnu formu i sadržaj, upotreba frazema sa sličnim sadržajem, ali različitom formom, parafraziranje, izostavljanje frazema,

kompenzacija ili doslovni prijevod (Baker, prema Pavlović 2015: 89). Svako od tih rješenja ima svoje prednosti i nedostatke. Najidealnija situacija je naravno ona u kojoj prevoditelj u ciljnom jeziku ima ekvivalentni parnjak, no to nije uvijek moguće. Stoga je na prevoditelju da odabere ono rješenje koje smatra najboljim s obzirom na kontekst i funkciju frazema. Prevoditelj bi trebao prenijeti ne samo značenje, već i zadržati što više svojstava originala među kojima su i stil i kulturne asocijacije (Forko, 2009: 95). Iz pripovijetke koju smo prevodili izdvojit ćemo nekoliko frazema i ustaljenih izraza na koje smo prilikom prevođenja naišli i objasniti kako smo ih preveli.

U tekstu se nalazi varijanta ekspresivnog češkog izraza *vykašlat se na něco* u obliku *jak mohl na všechno tak kašlat*. *Vykašlat se* bi u doslovnom prijevodu značilo iskašljati se, no u smislu ustaljenog izraza u kojem se nalazi znači ne mariti za nešto. Preveli smo ga frazemom sličnog sadržaja, ali različite forme. Naime, u hrvatskoj se frazeologiji u vrlo sličnoj ulozi nalazi glagol *fućkati*. Izraz *fućka mi se* u hrvatskoj frazeologiji znači da je nekoga baš briga za nešto, da mu je svejedno. Izraz iz češkog originala stoga smo preveli *živo mu se fućkalo*.

Dva puta smo naišli na formulacije vezane uz pojam *hajzl* – *ať jde do hajzlu* i *sem v hajzlu*. U oba slučaja izriče se nezadovoljstvo s nastalom situacijom no različito smo ih preveli. Za *ať jde do hajzlu* upotrijebili smo hrvatski *nek ide dovraga*, a *sem v hajzlu* smo preveli s *u banani sam*. U prvom slučaju forma frazema je ista, no u češkom se riječ *hajzl*, inače vulgarni izraz za zahod, koristi u kontekstu u kojem se u hrvatskom koristi riječ *vrag*. Izraz *sem v hajzlu* može u češkom imati i oštriju konotaciju od izraza kojim smo ga mi preveli, no s obzirom da se radi o jeziku dječaka, izraz *biti u banani* pokazao se kao najbolje rješenje. Naišli smo i na nekoliko animalističkih frazema među kojima je i izraz *čumí na mě jako husa* koji smo preveli *bleji u mene ko tele*. I u ovom slučaju imamo frazeme slične forme i sadržaja – u oba jezika se u usporedbi koriste životinje. Značenje frazema je *tupavo u nekoga gledati, ne skidati pogled*, a u hrvatskom se u tom slučaju kao životinja najviše koristi tele. Iako je u ovom slučaju u češkom frazemu spomenuta guska, i češki jezik inače poznaje i koristi slični frazem s teletom (*kouká jak tele na nová vrata - gleda ko tele u nova vrata*). Tu je i izraz *byl za tatou jako pejsek* koji smo mogli doslovno prevesti *išo je za tatom ko psić*. To je u ovom slučaju bilo moguće jer i u jednom i u drugom jeziku pas uz sebe nosi konotaciju vjernosti. U češkom se također vrlo često koristi izraz *(ne)stat za něco* koji znači da nešto ima, odnosno nema neku vrijednost. U pripovijetci se nalazi varijanta *nestojí za nic*. Ovaj primjer izdvojili smo zato što smo u slučaju njegova prijevoda iskoristili priliku da nadomjestimo gubitke koje

smo imali na nekim drugim mjestima i preveli smo ga obojanijom varijantom iz hrvatske frazeologije. Naime, iz konteksta se može iščitati da se radi o velikom razočaranju koje lik izražava pa smo tako umjesto verzije *ništa ne vrijedi* izabrali izraz *ne vrijedi ni pišljiva boba*.

Slične prilagodbe bile su potrebne i u slučajevima nekih ustaljenih izraza ili drukčijih kolokacija. Primjerice, *každý si všímáme svýho* smo preveli kao *svako gleda svoja posla*, *husí kůže s naježiti se, z plnejch sil s iz petnih žila*.

Naveli smo nekoliko primjera kako bismo prikazali rješenja koja smo odabrali za prevođenje izabranih frazema i ustaljenih izraza. Za neke smo izraze tražili i našli ekvivalente u hrvatskom jeziku, neke smo doslovno preveli, ali smo najviše pazili na to da odabirom naših rješenja nisu narušeni čitljivost i razumijevanje teksta.

4.3. Kratki osvrt na prijevod u cjelini

Trudili smo se sačuvati autoričin stil pisanja koji je vrlo specifičan. Levý (1982: 147) ističe da prevelika prisutnost prevoditeljeva stila rezultira osiromašivanjem leksika, intelektualizacijom i gubljenjem stilističkih vrijednosti i da te intervencije dovode do slabljenja slikovitosti i živosti prijevoda.

U prvoj verziji prijevoda te karakteristike bile su prisutne i u našem prijevodu. Dobar prijevod uslijedio je tek onda kad smo se oslobodili i prestali strogo i doslovno prevoditi. Tako smo primjerice izostavili, odnosno prilagodili hrvatskom jeziku brojne čestice, zareze ili nagomilavanja neodređenih i pokaznih zamjenica jer u hrvatskom jednostavno nemaju isti učinak i učestalost uporabe kao u češkom jeziku. U izvornom tekstu vrlo su česte iznimno duge rečenice ili pak nizanje kratkih rečenica jedne za drugom. U tim slučajevima bilo je potrebno prilagoditi red riječi i brojne veznike kako bi hrvatski čitatelj mogao što lakše pratiti tok misli pripovjedača, odnosno kako bi te rečenice zvučale prirodno i spontano na hrvatskom jeziku jednako kao što zvuče na češkom. Jedan od čeških razgovornih izraza koji se u izvornom tekstu jako često ponavljao jest *koukat (se)*. Radi se o razgovornoj i nešto obojanijoj verziji glagola *dívat se*, odnosno *gledati* u hrvatskom jeziku. U hrvatskom takva razlika ne postoji i zato smo taj glagol prevodili standardnim hrvatskim jezikom. Zato smo se prilikom prijevoda služili i postupkom kompenzacije te smo neke elemente koji su se pojavili u tekstu, a za koje nismo imali odgovarajući ekvivalent, izrazili u prijevodu na drugačiji način ili čak

nadoknadili na nekim drugim mjestima. Takvi slučajevi su općenito najčešće bili povezani s leksikom općečeškog za koji u puno slučajeva ne postoje ekvivalenti u hrvatskom jeziku. Zanimljiv je i slučaj s češkom riječi *placka*, odnosno usporedbom iz izvornika: *Naše město je placka*. *Placka* je prema rječniku češkog književnog jezika *pečeno ili prženo jelo od tijesta razvaljanog u obliku kruga*³ ili u prenesenom značenju označava nešto plosnato ili okruglo. U hrvatskoj kuhinji postoje jela slična ovome, ali ne i ekvivalent u hrvatskom jeziku. I da smo odabrali neku najbližnju zamjenu za *placku* u hrvatskom jeziku i kulturi poput pogače ili lepinje, ne bismo dobili isti smisao i konotacije kao u izvorniku. Stoga smo se odlučili za prijevod *Naš grad je ravan ko daska*. Naime, navedeni frazem prvenstveno se koristi za opisivanje fizičkog izgleda neke osobe, no nerijetko se u svakodnevnoj komunikaciji koristi i za opisivanje mnogih drugih stvari koje su potpuno ravne i svakome je odmah jasno što treba zamisliti kada čuje taj frazem, bez obzira radi li se o osobi, predmetu ili krajoliku. U svakom slučaju, potrudili smo se da omjer neknjiževnih i govornih oblika u prijevodu bude ravnopravan izvorniku.

---

³ *Slovník spisovného jazyka českého* (<http://ssjc.ujc.cas.cz/>)

5. ZAKLJUČAK

U ovom smo diplomskom radu izložili prijevod izabrane proze Petre Soukupove iz triptiha *Nestati* koji smo popratili translatološkom analizom. Rad je podijeljen na dva dijela: praktični i teorijski. U praktičnom dijelu iznijeli smo prijevod dijela pripovijetke *Nestati*, a u teorijskom dijelu pozornost smo usmjerili na poteškoće koje su se pojavile u procesu prevođenja. Izabrane poteškoće obradili smo pomoću konkretnih primjera iz pripovijetke koju smo prevodili.

U analizi prijevoda izložili smo razmišljanja i osnovna pravila kojima se prevoditelji vode te iznijeli probleme i poteškoće na koje smo naišli i njihova rješenja. Pritom smo istaknuli kako prevođenje nije samo prenošenje jednog jezičnog koda u drugi već i prijenos mnogih drugih elemenata koje tekst sa sobom nosi. To je primjerice slučaj s elementima kulture koji su, u većoj ili manjoj mjeri, sastavni dio svakog teksta i za prevoditelja predstavljaju poseban izazov. Stoga je bitno da prevoditelj osim iznimnih jezičnih kompetencija vrlo dobro poznaje i kulturu i civilizaciju izvornog i ciljnog jezika. Prevoditelj mora savršeno razumjeti tekst koji čita i potom prevodi, sačuvati njegovu osnovnu misao i preformulirati taj tekst kako bi ga prilagodio ciljnom jeziku. Za prevoditeljske probleme ne postoje univerzalna rješenja, svaki prevoditelj mora sam odabrati rješenje koje mu najbolje odgovara s obzirom na kontekst i funkciju teksta. Prijevod je zapravo kompromis, prevoditelj neprestano odabire rješenja koja moraju ostati vjerna izvornom tekstu i jeziku, ali i biti prilagođena ciljnom jeziku. Važno je da prevoditelj prilikom tih adaptacija izvornog teksta ne intervenira u tekst u toj mjeri da ga potpuno preoblikuje. Prilikom izlaganja određenih poteškoća pokazali smo i kako prijevod, zbog različitosti jezika i kultura, ne može biti apsolutno jednak originalu. Nekada se određeni elementi teksta moraju izostaviti, zamijeniti te nadoknaditi kako bi tekst odgovarao ciljnom jeziku ili kako bi se ostvario isti učinak kakav ima izvorni tekst na čitatelja.

Svaki tekst zahtijeva individualni pristup. U našem prijevodu vodili smo se suvremenim teorijama prevođenja i pokušali prenijeti poseban stil i jezik kojim piše Petra Soukupová. Prilikom samog procesa prevođenja, a potom i u analizi našeg prijevoda, uvidjeli smo koliko je prevođenje težak zadatak. Pri svakom novom čitanju svog prijevoda naišli smo na neka nespretna rješenja koja su nam se u tom trenutku možda učinila zadovoljavajućima, a

onda smo ipak pronašli rješenja koja su bila bolja. Morali smo se odlučiti što se sve iz izvornog teksta može ili mora zadržati, a što se može izostaviti ili prilagoditi.

Najupečatljivija jezična odrednica izabranog teksta je općečeški supstandard. Gubitak je u tom slučaju neizbježan, ali vjerujemo da smo izabrali ono rješenje u kojem je taj gubitak minimalan i da smo ostvarili prijevod koji je ostao vjeran izvornom tekstu i tečno se čita.

6. LITERATURA

6.1. Izvor

Soukupová, Petra. 2009. *Zmizet*. Host. Brno.

6.2. Sekundarna literatura

Anić, Vladimir. 2004. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber. Zagreb.

Bogoczová, Irena. 2009. Između idioma, jezika i stila (uvid u jezičnu situaciju na slavenskom, osobito češkom području). *Fluminensia* 21/2. 35–45.

Bratanić, Maja. 1991. Kulturne razlike i jezični nesporazumi. *Prožimanje kultura i jezika: zbornik radova*. Ur. Andrijašević, Marin; Vrhovac, Yvonne. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. 55–60.

Čechová, Marie a kol. 2003. *Současná česká stylistika*. ISV nakladatelství. Prag.

Eco, Umberto. 2006. *Otprilike isto: iskustva prevođenja*. Algoritam. Zagreb.

Forko, Josipa. 2009. Prevođenje frazema – Sizifov posao. *Hrvatistika* 3/1. 93–98.

Ivir, Vladimir. 1984. *Teorija i tehnika prevođenja*. Centar "Karlovačka gimnazija" Sremski Karlovci, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu. Novi Sad.

Ivir, Vladimir. 1991. Prevođenje kulture i kultura prevođenja. *Prožimanje kultura i jezika: zbornik radova*. Ur. Andrijašević, Marin; Vrhovac, Yvonne. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. 145–150.

Kurtović Budja, Ivana i Vidović Bolt Ivana. 2013. Translatološke realizacije dijalektalnih frazema. *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*. Ur. Sesar, Dubravka. FF Press. Zagreb. 159–165.

Ladmiral, Jean-René. 2007. *Kako prevoditi: teoremi za prevođenje*. Politička kultura. Zagreb.

- Levý, Jiří. 1982. *Umjetnost prevođenja*. Svjetlost. Sarajevo.
- Menac, Antica., Fink-Arsovski, Željka i Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- Molnarová, Hana. 2009. Spisovná čeština a nespisovné útvary českého jazyka. U: Hugo, J. (ur.) *Slovník nespisovné češtiny*. Maxdorf. Prag. 11–16.
- Pavlović, Nataša. 2015. *Uvod u teorije prevođenja*. Leykam international. Zagreb.
- Premur, Ksenija. 1998. *Teorija prevođenja*. Ladina TU. Dubrava.
- Ribarova, Zdenka i Ribarova, Slavomira. 2015. *Češka gramatika s vježbama*. Porfirogenet. Zagreb.
- Sesar, Dubravka. 2004. *Chorvatsko-český = Česko- chorvatský slovník*. Montanex. Ostrava.
- Sgall, Petr. 1960. *Općečeški jezik*. U: Vuković, Petar, ur., prev. 2015. *Jezična kultura – Program i nasljeđe Praške škole*. Srednja Europa. Zagreb. 191–203.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy neslovesné*. 1988. Ur. Čermák, František. Academia. Prag.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné: A-P*. 1994. Ur. Čermák, František. Academia. Prag.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné: R-Ž*. 1994. Ur. Čermák, František. Academia. Prag.
- Slovník nespisovné češtiny*. 2009. Ur. Hugo, Jan. Maxdorf. Prag.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2007. Ur. Filipec, Josef. Academia. Prag.
- Steiner, George. 1998. *After Babel: aspects of language and translation*. Oxford University Press. Oxford.

6.3. Elektronički izvori

Český národní korpus. URL: <http://treq.korpus.cz/>

Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.novi-liber.hr>

Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. URL: <http://pravopis.hr>

Petra Soukupová. URL: <http://www.petra-soukupova.cz/recenze-Zmizet.html>

Slovník spisovného jazyka českého. URL: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Struna: terminološka baza hrvatskog strukovnog nazivlja. URL: <http://struna.ihjj.hr/>